

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΙΓΓΛΕΣΗ

1888

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

№. 1190

22 ΣΕΠ. 1958

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
772

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΜΕΛΕΤΗ

ΑΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΓΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΙΓΓΛΕΣΗ

1888

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Α'.

Ἐν πάσαις ταῖς ἐλευθέραις καὶ εὐνομουμέναις πολι-
τείαις ἐγένετο ἀποδεχτὴ καὶ καθιερώθη ἡ θεμελιώδης
ἀρχὴ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς δικαστικῆς ἐξου-
σίας. Τοσοῦτον σπουδαία καὶ ἰδιάζουσα ἐθεωρήθη ἡ
ἀνατεθεῖσα αὐτῇ ἐντολὴ, ὥστε πρὸς ἐκπλήρωσιν ταύ-
της, οὐ μόνον ἰδία καὶ αὐτοτελής ἐν τῷ κράτει ὠρίσθη
ἐξουσία, ἀλλὰ καὶ πᾶσα, ἔστω καὶ ἡ ἐλαχίστη, ἐν τῷ
κύκλῳ τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐπέμβασις ἀπηγορεύθη ὡς
ὀλεθρία, πολλὰ δ' ἐθεσπίσθησαν μέτρα πρὸς ἐξασφά-
λισιν τῆς ἀνεξαρτητοῦ αὐτῆς ἐνεργείας. Καίτοι ὅμως
τοιαύτη ἀποδίδεται σημασία εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀνε-
πηρέαστον τῆς δικαιοσύνης διαχείρισιν, μετὰ τῆς αὐ-
τῆς, ἀφ' ἑτέρου, ὁμοφωνίας ὑπάρχει, ἐν πάσαις ταῖς
πολιτείαις, παραδεδεγμένη καὶ καθιερωμένη προνομία
παρέχουσα τῷ ἀνωτάτῳ ἄρχοντι τὸ δικαίωμα τῆς με-
ταβολῆς καὶ τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ ἔργου τῆς δικαστι-
κῆς ἐξουσίας. Μοχθεῖ αὕτη καὶ ἀγωνίζεται ἵνα ἐν μέσῳ
τοῦ καλύπτοντος ἐγκληματικὴν τινὰ πράξιν σκότους,
ἀνεύρη ἀκτῖνα φωτὸς καὶ ἀληθείας καὶ καταρτίσῃ ὅσον

ἔνεστι τέλειον τὸ ἔργον αὐτῆς. Ἄλλ' ἐνῶ νομίζει ὅτι κατώρθωσε τοῦτο, ἐνῶ κρατεῖ εἰς τὰς σιδηρᾶς αὐτῆς χεῖρας τὸν ἔνοχον τοῦ ἀδικήματος, ἐπανορθοῦσα τὴν διαταραχθεῖσαν ἔνομον τάξιν, ἐπέρχεται ἡ χάρις καὶ, ἐπιβάλλουσα σιγὴν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ νόμου, ἀλλοιοῦναι ἢ μηδενίζει καὶ καταρρίπτει εἰς θρύμματα τὸ ἤδη τετελεσμένον τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἔργον. Τοσαύτη ἡ δύναμις τοῦ δικαιώματος τούτου! Δὲν εἶνε, ἄρα, ἀπλῆς θεωρητικῆς μελέτης ἀντικείμενον, ἀλλ' ἀνάγκη παρ' ὑψίστου κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβαλλομένη ἵνα ἐξετασθῇ καὶ γνωσθῇ τίς ὁ λόγος ὁ καθιστῶν παραδεκτὴν τὴν συνύπαρξιν τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ἀρχῶν, τίς τούτέστιν ἡ δικαιολογικὴ βᾶσις τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος, τίνα τὰ ὅρια τῆς ἐνασχίσεως αὐτοῦ καὶ τίνα τὰ νόμιμα ταύτης ἀποτελεσμάτα. Ἰδιὰ δὲ ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ ἐρευνα αὕτη παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον διότι οὐδεὶς μέχρι τοῦδε — καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω — εἰδικῶς εἰς αὐτὴν ἠσχολήθη, ἀλλὰ καὶ διότι οὐκ ὀλίγαι εἰσὶν αἱ ἐνδείξεις αἱ μαρτυροῦσαι ὅτι τελείως παραγνωρίζεται ἡ φύσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ σπουδαιστάτου τούτου θεσμοῦ.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην τῆς παρ' ἡμῖν ἐπιστήμης, ἧς αἰσθηταί εἰσιν αἱ συνέπειαι, ἐπιχειρῶν, διὰ τῆς προκειμένης μελέτης μου, κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐμοί, νὰ ἀναπληρώσω, δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ προτάξω βραχεῖαν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν τῷ δικαίῳ ἐμφανίσεως μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς.

B'.

Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἔτι χρόνων καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς εὐρίσκομεν ἐν χρήσει τὴν χάριτα. Ἄλλ' οὐδαμῶς πρέπει πρὸς ταύτην νὰ συγγέηται, ἐντελῶς διάφορος οὖσα κατὰ τε τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἢ ἐν ταῖς πηγαῖς ἀπαντωμένη abolitio. Ἡ τελευταία αὕτη συνεδέετο πρὸς τὸ σύστημα τῆς ποινικῆς διαδικασίας τῶν Ρωμαίων παρεγομένη οὐχὶ τῷ ἀδικήσαντι, ἀλλὰ τῷ κατηγορῶ, δυναμένῳ οὕτω νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσαν κατηγορίαν καὶ νὰ διαφύγῃ τὴν ἐπὶ συκοφαντία καταδίωξιν (1). Συνέπεια δ' αὐτῆς ἦτο ἡ κατάργησις ἀπλῶς τῆς ὑποβληθείσης κατηγορίας, μὴ ἀποκλεισμένου πανητός ἄλλου νὰ εἰσαγάγῃ νεαν, ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν (dies utiles) (2).

Τὴν χάριν, ὑφ' ἣν σήμερον αὕτη παρίσταται ἐνονοίαν, διέκρινον οἱ Ρωμαῖοι, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, εἰς δύο εἶδη ἀπαντώμενα ἐν ταῖς πηγαῖς ὑπὸ τὰ ὀνόματα indulgentia καὶ restitutio. Ἡ πρώτη ἐδίδοτο εἴτε πρὸ τῆς ἐνάρξεως πάσης καταδίωξεως, εἴτε μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφά-

1. Ἡ abolitio ἐθεσπίσθη ἐπὶ Νέρωνος διὰ τοῦ Τουρπιλλιανοῦ δόγματος [senatus consultum Turpillianum, et de abolitionibus criminum] σκοποῦντος κυρίως τὴν περιστολὴν τοῦ ἐγκλήματος τῆς συκοφαντίας· ἐνῶ δηλ. πρότερον ὁ εἰσαγωγὴν κατηγορίαν τινὰ ἠδύνατο ν' ἀποσύρῃ αὐτὴν, οἰκεία βουλήσει, ἐν πάσῃ στιγμῇ, ἀποφεύγων οὕτω τὰς ποινὰς τῆς συκοφαντίας ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ δόγματος δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτ' *o* *citra abolitionem* L. 1 § 7. D. [48. 16.] ad. SC. Turpil.

2. L. 10 § 2. αὐτόθι καὶ L. 3 § 1 καὶ 4. D. [48. 2] de accus. et inser. Τρία δὲ τὰ εἶδη ταύτης ἡ abolitio publica, ἡ abolitio ex lege καὶ ἡ abolitio privata. L. 8. 9. 10. D. [48. 16.] ad. SC. Turpil.

σεως. Μετά τὴν καταδίκην χορηγομένη, ἀποτέλεσμα εἶχε μόνον τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ποινῆς, ἐνῶ πάσαι αἱ παρομαρτοῦσαι τῇ ποινῇ συνέπειαι ἔμενον ἰσχυραί. Οὕτω, διὰ τοῦ εἶδους τούτου τῆς χάριτος οὐδαμῶς ἤρετο ἡ συνακόλουθος τῶν καλουμένων δημοσίων ἀδικημάτων (*delicta publica*) ἀτιμία, οὐδ' ἀνεκτᾶτο ἡ δημευθεῖσα περιουσία, οὐδ' ἡ πατρικὴ ἐξουσία, οὐδ' αἱ θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματα (1). Ἦτο δὲ ἡ *indulgentia* ἢ μερικὴ (*specialis*) (2), ἀπονεμομένη εἰς ἓνα μόνον, ἢ γενικὴ (*generalis*) (3), ἀπονεμομένη εἰς ὀλόκληρον τάξιν ἐγκλημάτων. Ἡ τελευταία, καλουμένη ὡσαύτως καὶ *beneficium generale* ἀπενέμετο συνήθως ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων καθ' ἑορτασίμους ἡμέρας. Οὕτω ὁ Κωνσταντῖνος ἐν ἔτει 322, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κριστοῦ καὶ τῆς Ἑλένης, ἀπένειμε χάριν εἰς πάντας τοὺς ἐγκληματίας, ἐκτὸς τῶν δηλητηριαστῶν, τῶν φονέων καὶ τῶν μοιχῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 367, τὸ Πάσχα ὠρίσθη ὡς ἡμέρα τῶν γενικῶν τούτων χαρίτων.

Ἡ *Restitutio* συνεπήγετο ἐντελῶς διάφορα ἀποτελέσματα. Δι' αὐτῆς, ἂν μὴ κατὰ τὴν ἀπονομὴν εἰδικοί ἐτίθεντο περιορισμοί, οὐ μόνον ἡ ποινὴ κατηργεῖτο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγκλημα μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν συνεπειῶν ἐξηλείφετο. Ὁ εἰς ὃν αὕτη ἀπενέμετο ἀνέκτα τὴν τιμὴν αὐτοῦ καὶ τὴν δημευθεῖσαν περιουσίαν, ὡς καὶ πάντα τὰ τε ἀστικά καὶ τὰ πολιτικά δικαιώματα· ἦτο δεκτὸς εἰς πάσας τὰς θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ ἐν γένει

1. L. 3 C. [9. 43] de gen. abol. καὶ L. 5, 7, 9, C. [9. 51] de sent. pass.

2. L. 2. C. αὐτόθι.

3. L. 5. 7. C. αὐτόθι.

ἐπανήρχετο εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν (1). Κοινή, δι' ἀμφοτέρα τὰ εἶδη τῆς χάριτος, ἦτο ἡ ἀπαγόρευσις αὐτῆς ὡς πρὸς ὠρισμένα ἐγκλήματα. Οὕτω δὲν ἠδύναντο νὰ τύχωσι χάριτος οἱ ἔνοχοι ἱεροσυλίας, μοιχείας, δηλητηριάσεως, ἀνθρωποκτονίας, κιβδηλείας καὶ ἐσχάτης προδοσίας (2).

Ταῦτα εἰσὶ τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἀναπτύξεως τοῦ θεσμοῦ τῆς χάριτος. Γενικὴ τις ἰδέα, ἐπιστημονικὴ τις ἀνάλυσις τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐν τῷ δικαίῳ χρησιμότητος αὐτοῦ δὲν ἀπαντᾷ, οὐδ' ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ παρὰ Ρωμαίους, διότι αὕτη προϋποθέτει κυρίως ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν θεμελιωδῶν βάσεων τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἐντελῶς ἐλλείπουσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Κατὰ τὸν μεσαῖωνα, ἐφ' ὅσον πᾶν ἀδικήμα ἔφερε τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδιωτικῆς ζημίας, ἡ δὲ ποινὴ συνίστατο εἰς τὴν διδομένην τῷ παθόντι χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, διὰ συμβάσεως ὀριζομένην (3), ἡ διὰ χάριτος κατάργησις τῆς ποινῆς ταύτης δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν, διότι αὕτη ἤθελε προσβάλει τὸ τοῦ παθόντος δικαίωμα πρὸς ἀποζημίωσιν. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ

1. L. 2. D. [1. 8] de Senator. καὶ L. 3 § 5. D. [22. 5] de Test. καὶ L. 4 § 9 D. [37. 4] de bon. poss. contr. Tab. καὶ L. 13 C. [9. 51] de sent. pass. κλπ. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς χάριτος ἴδε Plochmann—Das begnadigungsrecht σελ. 19 καὶ ἐφεξ. καὶ Lueder — Das Souveranetätsrecht der begnadigung σελ. 45. Ἀντιδοξεῖ ὁ Rein — Criminalrecht der Römer σελ. 269 καὶ ἐφεξ.

2. L. 3. C. [1. 4] de Episc. aud. καὶ L. 14 § 3. C. [1. 2] de Sacr. eccles. καὶ L. 14. C. [1. 3] de episc. Nov. VII. 7.

3. Tacitus de mor. Germ. XII καὶ XXI.—Guizot—Hist. de la Civilis. en France, IX καὶ X.

σύστημα τοῦτο τῆς χρηματικῆς ἀποζημιώσεως ἐξέλι-
 πεν, ἡ ποινὴ δὲν ἔπαυσεν εἰσέτι φέρουσα τὸν χαρα-
 κτῆρα τῆς τοῦ ιδιώτου ἱκανοποιήσεως, ἐπιβαλλομένη
 οὐχὶ ἔνεκεν τῆς παρὰ τοῦ ἀδικήματος προσγενομένης
 προσβολῆς τοῦ δικαίου καὶ τῆς νομίμου ἐν τῇ πολιτεία
 τάξεως, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον χάριν τοῦ πα-
 θόντος, πρὸς καταστολὴν τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐκδική-
 σεως. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων περὶ ποινῆς ἰδεῶν, φυ-
 σικὸν ἦτο ἡ χάρις νὰ μὴ ἔχη λόγον ὑπάρξεως. Τὸ δι-
 καίωμα τοῦ παθόντος, πρὸς ἱκανοποίησιν, δὲν ἠδύνατο
 νὰ ἀναιρεθῇ διὰ πράξεως τῆς πολιτείας, ἥτις οὐδὲ νὰ
 ἐπιβάλῃ ποινὴν ἠδύνατο ἀνεῦ τῆς θελήσεως τοῦ ιδιώ-
 του (1) οὐδ' ἐπομένως νὰ χάρισῃ ταύτην. Βραδύτερον
 ὅμως, ὅτε αἱ περὶ ἀδικήματος ἰσῆαι, κυρίως διὰ τῆς
 ἐπιρροᾶσεως τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, οὐσιαστικῶς μετεβλή-
 θησαν, τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐπιβάλλειν ποινὰς ἀπο-
 δοθέντος τῇ πολιτεία, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος
 ἤρξατο νὰ ἐφαρμόζηται.

Ἀλλὰ τὴν μεγίστην ἔλαβεν ὁ θεσμὸς οὗτος ἀνάπτu-
 ξιν, ἐν Γερμανία, κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ
 ἔτους 1639 μέχρι τοῦ 1774 τεσσαράκοντα τεσσαρες ἐξε-
 πονήθησαν πραγματεῖαι περὶ χάριτος ὑπὸ τῶν νομοδιδα-
 σκάλων τῆς τότε ἐποχῆς (2). Τὰ πορίσματα τῶν συγ-
 γραφῶν τούτων, ἅτινα δὲν ἔσχον μόνον θεωρητικὴν
 ἀξίαν, ἀλλ' ἐτηροῦντο ἐν Γερμανία, κατὰ μέγα μέρος,
 ὡς κανόνες ἐν τῇ ἀπονομῇ τῶν χαρίτων, καθ' ὅλην

1. Ἰσχύοντος τοῦ κανόνος «μὴ ὑπάρχοντος κτηγόρου, οὐδὲ δικαστῆς ὑπάρχει».

2. Οἶον τῶν Schwartz, Findekeller, Glasen, Passel, Leyser, Mannecken, Thomasius, Carpzow, Zepper, Eichel, κλπ.

τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰσὶ τὰ ἐξῆς : Κατ' ἀρχὰς ἐξηροῦντο τῆς χάριτος τὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ἐν τῷ Μωσαϊκῷ δικαίῳ ἐτιμωροῦντο διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, τούτέστιν ἡ ἀνθρωποκτονία, ἡ μοιχεία, ἡ βλασφημία, ἡ ἱεροσυλία καὶ ἡ παρά φύσιν ἀσέλγεια· ἀλλὰ βραδύτερον καὶ ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων ὅμως τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου πάντοτε ἀνεγνωρίζετο εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὸ δικαίωμα νὰ καταργῶσιν ἢ νὰ μετριάσωσιν τὴν ποινήν. Τινὲς μάλιστα τῶν συγγραφέων ἐπέτρεπον τῷ ἡγεμόνι καὶ τὴν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐξήσιν τῶν ποινῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς λόγους, ὧν ἔνεκεν ἐκρίνετο δικαία ἡ ἀπονομὴ χάριτος ἐπεκράτει μεγίστη ἐλευθερία. Πρὸ πάντων ἐλευθέρουν ὡς τοιοῦτους τοὺς κατὰ τὸ νεώτερον ποινικὸν δίκαιον ἀποκλειόντας ἢ ἐλαττοῦντας τὸ καταλογιστὸν τῶν πράξεων, ὡς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὴν μανίαν, τὴν μέθην. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων προσέθεντο καὶ πλῆθος ἄλλων ἐντελῶς ἀσχέτων πρὸς τὸ ἀξιόποινον τῆς πράξεως καὶ ὅλως ἀσημάντων λόγων, οἷοι λ. χ. ἡ παράκλησις γυναικὸς ἵνα ὑπανδρευθῇ τὸν κατάδικον, ἡ φυγὴ τοῦ καταδίκου ἢ ἡ θραῦσις τοῦ σχοινίου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, μέγας ἀριθμὸς τέκνων, μεγάλη ἐπιτηδειότης εἰς τέχνην τινὰ, μετάνοια, συμβιβασμὸς μετὰ τοῦ παθόντος. Καὶ γενικῶς μὲν τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἐνησκειτο παρὰ τῶν ἡγεμόνων, εἰς τινὰς ὅμως περιπτώσεις ἐπετρέπετο καὶ τῷ δικαστῇ.

Ἄλλ' οὐχ ἥττον ἰδιάζουσα καὶ ἀξία, ἐπομένως, σημειώσεως εἶνε καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ διαμόρφωσις τοῦ ὑπὸ μελέτην θεσμοῦ. Ὑπὸ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, ὅτε

ἡ κυριαρχία διεσπᾶτο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φεουδαρχῶν, ἕκαστος δ' ἐξ αὐτῶν ἦτο ἀπόλυτος κύριος ἐντὸς τῶν γαιῶν του, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπονέμειν χάριν, ὡς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν παρ' αὐτῶν ὁμοίως ἐνησχεῖτο (1). Ὅτε ὁμως ἡ βασιλεία κατέστη ἀρχοῦντως ἰσχυρὰ ὥστε νὰ περισυλλέξῃ καὶ συνενώσῃ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς τὴν ὅλην ἐπὶ τοῦ ἔθνους κυριαρχίαν, καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἀπεδόθησαν τῷ Βασιλεῖ. Ἰδίως δὲ διὰ τοῦ διατάγματος Καρόλου τοῦ Ε' τῆς 13 Μαΐου 1359, ἀνανεωθέντος καὶ ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ Β' τῷ 1449, ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς τιμαριώτας, ὡς καὶ εἰς πάντα ἄλλον, ἐκτὸς τοῦ Βασιλέως, ἡ ἀπονομὴ χαρίτων. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία διεξεδίκαζε ἐπὶ τινὰ χρόνον τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἀλλ' ἡ ἀξίωσις αὕτη οὐδέποτε ἀνεγνώρισθη νομοθετικῶς καὶ τὰ παρλαμέντα ἠκύρουν πάντοτε τὰς τοιαύτας πράξεις τῶν Καρδινάλιων καὶ Ἐπισκόπων (2). Ἐν τούτοις, οἱ Γάλλοι βασιλεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καίτοι ἀπεριορίστου ἀπολαύοντες ἐξουσίας, ἔθηκαν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ὄριά τινα ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς προνομίας των ταύτης καὶ διέγραψαν ἰδίαν διαδικασίαν, δυναμένην νὰ παράσχῃ ἐγγυήσεις τινὰς περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας χρήσεως. Διὰ τοῦ διατάγματος κυρίως τοῦ 1670 ἀπηγορεύθη ἡ ἀπονομὴ χάριτος ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τῆς μονομαχίας, τοῦ φόνου διὰ τε τοὺς αὐτουργοὺς καὶ τοὺς συναιτίους, τῆς διὰ βίας ἀπαγωγῆς, τῆς προσβολῆς καθ' ὑπαλλήλων ἐκτελούντων δικαστικὴν τινα ὑπηρεσίαν

1. Dalloz. grâce. 6.

2. Block—Dictionnaire de la politique. grâce,

καὶ ἄλλων τινῶν (1). Ὑπεβάλλοντο δὲ τὰ περὶ χάριτος διατάγματα (Lettres de grâce) ὑπὸ τὴν βάσανον καὶ τὸν ἔλεγγον τῶν παρλαμένων, ἄνευ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ὁποίων (enterrinement) δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσιν. Ἡ ἐπικύρωσις αὕτη δὲν ἦτο ἀπλοῦς τύπος δημοσιεύσεως ὡς ἀπέβη κατόπιν, ἀλλὰ τὰ παρλαμένα εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῶσιν αὐτὴν, καὶ νὰ ποιήσωνται παραστάσεις πρὸς τὸν Βασιλέα ἀφορώσας τὴν τε φύσιν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν ἠθικὴν ποιότητα τοῦ αὐτουργοῦ, πολλάκις δ' ἐπέβαλλον αὐτὰ νέας ποινὰς ἀντὶ τῆς χαριζομένης (2). Ὁ διὰ τῆς χάριτος ἀπαλλασσόμενος ὤφειλε νὰ παραστή ἐνώπιον τοῦ παρλαμένου, ἀσκεπῆς δὲ καὶ φανυκλῆς νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐξέκτευσεν τὴν χάριτα καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπολαύσῃ ταύτης. Παράδοχοι τινες συνήθειαι ἐπεκράτουν ἐν Γαλλίᾳ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν παραμῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτως, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Orleans, κατὰ τὴν ἐπίσημον εἰς τὴν πόλιν εἰσοδόν των, εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀπονεύμωσι χάριτα εἰς πάντας τοὺς ἐγκληματίας, οὓς ἐνέκλειον αἱ φυλακαὶ τῆς πόλεως ταύτης. Δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὴν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐκείναις γινομένην συρροὴν τῶν καταδίκων, ἀφοῦ αὗται ἦσαν ἡ πύλη τῆς σωτηρίας ! (3).

Ἄλλὰ τὸ ἐπελθὸν ρεῦμα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, οὐτινος ἡ ὁρμὴ ἐφέρετο ἀκράτητος κατὰ παντός

1. Ordon. de 1670, tit. 16. art. 4. Dalloz. grâce. 9.

2. Dalloz. αὐτόθι. Legravèrend. τόμ. 2. Traité de Legislation criminelle 371 § III ὑποσημ. 4.

3. Ὁμοίως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Rouen εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολύῃ καθ' ἕκαστον ἔτος ἓνα κατάδικον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως [Ascension]. Block. λ. grâce.

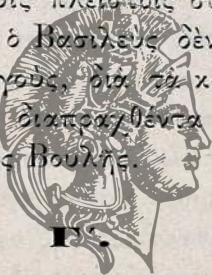
ἐν τῷ παρελθόντι ἰσχύσαντος θεσμοῦ, φυσικὸν ἦτο νὰ συμπαρασύρῃ καὶ τὴν βασιλικὴν προνομίαν τῆς χάριτος. Ἡ κατάργησις αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως, τῇ προτάσει τοῦ Lepelletier de Saint-Fargeau, καὶ περιελήφθη ἐν τῷ ποινικῷ κώδικι τοῦ 1791. Μετ' οὗ πολὺ ὅμως διὰ τοῦ συγκλητικῆς δόγματος (Senatus-Consultum) τῆς 16 Θερμιδώρος ἔτους X', τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἐπανιδρύθη· ἔκτοτε δὲ ἀνεγράφη εἰς πάντα τὰ ἐπακολουθήσαντα συντάγματα τῆς Γαλλίας.

Ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἰσχυόντων σήμερον, ἐν ταῖς διαφόροις ἐπικρατείαις, περὶ χάριτος ὁρισμῶν, ἐλαχίστας παρουσιάζει ἑμὴν πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς. Ἐν πᾶσι ταῖς τε μοναρχικαῖς καὶ δημοκρατικαῖς συντάγμασι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπονέμειν χάριτα ἀνατίθεται εἰς τὸν ἀνώτατον ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄρχοντα. Μόνη ἡ Ἑλβετία, ὡς ἐκ τοῦ ἰδιώζοντος αὐτῆς πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ, ποιεῖται ἐξαιρέσειν τοῦ κανόνος τούτου, καθ' ὅσον ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀποτελούντων τὴν ὁμοσπονδίαν αὐτῆς καντονίων ἡ χάρις ἀπονέμεται ὑπὸ τῶν ἀσκούντων τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν σωμαμάτων, ἦτοι τῶν μεγάλων καλουμένων συμβουλίων. Πλήρης δὲ κατὰ κανόνα ἀφίεται ἐλευθερία τῷ ἀνωτάτῳ ἄρχοντι περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ δικαιώματός του τούτου. Περιορισμοὶ τινες ἰσχύουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀπονομῆς χάριτος ἐπὶ τινῶν ἀδικημάτων καταδικωμένων δι' ἐγκλήσεως τοῦ παθόντος. ὡς λ. γ. ἐπὶ ἐξυβρίσεως (1). Ἐν Σουηδίᾳ δὲ ἐν πάσῃ περιπτώσει

1. *Ed. Fischel*—La Constitution d'Angleterre σελ. 216 § 22. [Trad. Ch. Vogel].

δέον νὰ ἀκουσθῆ ἡ γνώμη τοῦ ἀνωτάτου Δικαστηρίου, ὡς καὶ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Καὶ κατὰ τὸ σύνταγμα τῶν Κάτω Χωρῶν, προκειμένου περὶ χρηματικῆς ποινῆς ἢ φυλακίσεως μέχρι τριῶν ἐτῶν, ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται ν' ἀπενείμη χάριν πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ δικάσαντος δικαστηρίου· ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει προκαλεῖται ἡ γνωμοδότησις τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου.

Παρ' ἡμῖν τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος καθιεροῦται ἐν ἄρθρῳ 39^ο τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος. Διὰ τοῦ ἄρθρου δὲ 82^ο τίθεται ὁ ἐν τοῖς πλείστοις συντάγμασιν ἀπαντῶν περιορισμὸς, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν δύναται ν' ἀπενείμη χάριν εἰς ὑπουργοὺς, διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν καθηκόντων των διαπραχθέντα ἀδικήματα, ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀνελιξεως καταφαίνεται ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς χάριτος, ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἐν τῷ θετικῷ τῶν λαῶν δικαίῳ καθιερώθη, καὶ καθολικὸν ἔχει τὸ κῦρος ἐν τῇ σήμερον ἐποχῇ. Ἄλλ' ἄρά γε σκοπεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν πραγματικῆς τινας, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀνάγκης, ἢ εἰσῆχθη ἀπλῶς καὶ μόνον ἐκ παραδόσεως τοῦ παρελθόντος καὶ τυφλῆς ἀπομιμήσεως; Ὑπάρχει λόγος τις καθιστῶν παραδεκτὴν καὶ χρήσιμον τὴν καθιέρωσιν αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ λόγος οὗτος, τίς τοὔτέστιν ἡ δικαιολογικὴ βᾶσις ἐφ' ἧς τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος δύναται νὰ στηριχθῆ; Ἴδου τὸ πρωτεῖον ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ζήτημα. Ἐκ μόνης τῆς ὀρθῆς αὐ-

τοῦ λύσεως δύναται νὰ γνωσθῆ ἡ ἀληθῆς χαρακτῆρ δικαιώματος τοσαύτην περικλείοντος δύναμιν, δύναται νὰ τεθῶσι τὰ ὅρια, πέραν τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις αὐτοῦ χωροῦσα μετατρέπεται εἰς κατάχρησιν ὀλεθρίας ἐπιφέρουσαν συνεπείας.

Οὐδ' ὀλίγοι οὐδ' ἄσημοί εἰσιν οἱ συγγραφεῖς οἱ ὑποστηρίζαντες ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἐπ' οὐδεμιᾶς στηρίζεται δικαιολογικῆς βάσεως, ὅτι οὐ μόνον σκοπὸν τινα ὠφελείας δὲν ἐκπληροῖ, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον μεγίστην δύναται νὰ παραγάγῃ βλάβην (1). 'Αλλ' ἐξετάζων τις τοὺς λόγους οὓς προβάλλουσιν, εὕρισκει ὅτι οὗτοι κατέονται κυρίως ὑπὸ τοῦ φόβου τῶν καταχρήσεων, ὧν, ἴσως καὶ ἐγένοντο μάρτυρες ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτῶν. Οὕτως δὲ πολεμῶντες τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κακίαν καὶ αὐθαίρετον αὐτοῦ χρῆσιν. Βεβαίως πάσαι αἱ βλάβαι, ἃς ὁ Kant ἀπαριθμεῖ, ἢ διατάραξις τῆς νομίμου τάξεως, ἢ ἐξασθένεισι τοῦ πρὸς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν σεβασμοῦ, ὁ κίνδυνος τῆς δημοσίου ἀσφαλείας, καὶ πολλαὶ ἄλλαι εἰσὶν ἀναπόφευκτοι συνέπειαι τῆς ἀλόγου καὶ ἐκ μόνης τῆς τοῦ Ἡγεμόνος ἰδιοτροπίας προερχομένης ἐνασχίσεως τοῦ προκειμένου δικαιώματος. Καὶ δὲν δύναται τις νὰ μὴ προσομολογήσῃ μετὰ τοῦ Beccaria ὅτι ἡ

1. *Beccaria*.—Traité de delits et des peines. Trad. Fr. ch. 20. — *Filangieri*. La scienza della Legislazione. III. — *Kant*. Metaphysische anfangsgründe der Rechtslehre s. 206.—*Bentham*. Traité de Legislation civile et penale. 1.—*Dompierre*.—Examen du droit de faire grâce κλπ.— 'Εν τούτοις τινὲς τούτων, ὡς ὁ *Kant*, ὁ *Bentham*, ὁ *Filangieri*, καίτοι κατ' ἀρχὴν πολεμιοὶ τῆς χάριτος, παραδέχονται, ἐν τισὶ περιπτώσεσιν, ἕνεκα δημοσίου συμφέροντος, τὴν ἀνάγκην αὐτῆς.

συχνή τῆς χάριτος ἀπονομή καθιστᾷ ἀβεβαίαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ποινῶν, ἀφαιρούσα οὕτω ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν προληπτικὴν τοῦ ἐγκλήματος δύναμιν. Ἄλλ' ἡ κακὴ ἐφαρμογὴ θεσμοῦ τινος καὶ τὰ ἐκ ταύτης προκύπτοντα θλιβερὰ ἀποτελέσματα δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς λόγος καταργήσεως αὐτοῦ ὅταν, ἀφ' ἐτέρου, δύναται νὰ δειχθῆ ὅτι ἡ ὀρθὴ καὶ δικαία τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐφαρμογὴ εἶνε ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία. Οὕτω τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἔργον εἶνε νὰ καταδείξῃ τίς ὁ ἀληθὴς τῆς χάριτος σκοπὸς καὶ τίνες, ἐπομένως, οἱ λόγοι οἱ καθιστῶντες ὀρθὴν καὶ δικαίαν τὴν ἀπονομὴν αὐτῆς, νὰ ἐπιχρίνη δὲ καὶ στιγματίσῃ, ὡς ὀλεθρίαν, πᾶσαν αὐθαίρετον ἢ ἐκ λόγων ἀλλοτρίων προερχομένην ἐνάσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου.

Εὐλόγως δὲ εἰς τὴν ἐρεῦναν ταύτην πλείστοι συγγραφεῖς, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἠσχολήθησαν καὶ πλείστοι ἀνεπτύχθησαν γνώμαι, δυνάμενοι ὅμως πᾶσαι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (1), νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς δύο, τὰς κυριωτέρας καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀντιμαχομένας ἀλλήλαις θεωρίας.

1. Διὰφορον τῶν δύο ἀναπτυσσομένων ἥδε θεωριῶν, γνόμεν ἐξήνεγκεν ὁ Trummer [Zur Philosophie des Rechts Bd. III. σελ. 214], φρονῶν ὅτι ἡ ποινὴ ἐπὶ τοσοῦτον εἶνε ἐκάστοτε ἀναγκαία, ἐφ' ὅσον ἡ ἀδικος πράξις ἐπιφέρει γενικὸν τῇ κοινωνίᾳ κίνδυνον· ἐπομένως ὁ Βασιλεὺς δύναται ν' ἀπονέμῃ χάριν ὅταν ἐξ ὀρισμένης πράξεως οὐδεὶς τοιοῦτος προκύπτῃ κίνδυνος, ἢ ἐλάσσων τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου. Ὁμοίως ὁ Klein [Archiv des Cr. R. Bd. II, heft. 4. σ. 19] θεωρεῖ δικαιολογούμενην τὴν χάριτα ὅταν οὐδεὶς ὑπάρχει φόβος περὶ ἐπαναλήψεως ἐν τῇ μέλλοντι τῆς χαριζομένης πράξεως εἴτε παρὰ τοῦ ἤδη διαπράξαντος ταύτην εἴτε παρ' ἄλλων. Συγγραφεῖς τινες παραδέχονται ἀμφοτέρας τὰς ἐν τῇ κειμένῳ ἀναπτυσσομένας θεωρίας· ὡς ὁ Lueder [Das Souveränetsrecht der Begnadigung], ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ἡγεμὼν δύναται ν' ἀπονέμῃ χάριτα εἴτε ἐκ λόγων φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, εἴτε ἐκ λό-

Ἡ μία τούτων εἶνε ἡ παρά τοῦ Bayl κατά πρῶτον, οὕτωςι διδασχθεῖσα: Ἡ πολιτεία δὲν σκοπεῖ μόνον τὴν πραγμάτωσιν τῆς ιδέας τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης ιδέας τεινούσης πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ ἀπολύτως ἀληθοῦς. Ὁ δικαστὴς διαχειρίζεται μόνον τὴν δικαιοσύνην, ὀφείλων νὰ ἐφαρμόζη αὐστηρῶς τὸν νόμον, μακρὰν ἀπὸ πάσης ιδέας ἐπιεικείας, ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτείας ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζη οὐ μόνον τὴν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς ἐπιεικείας καὶ ἀγαθότητος. Ἐνῶ ὁ δικαστὴς, κατὰ τὴν περὶ τοῦ ἐγκληματίου κρίσιν του, ἐξετάζει τὸν ἄνθρωπον μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαίου, ὁ ἡγεμὼν ὀφείλει νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψει τὸν ἅλον ἄνθρωπον κατὰ τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν καὶ ἐνέργειαν. Ὅ,τι οὐδαιμῶς ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν, τοῦτο δύναται καὶ ὀφείλει ὁ ἡγεμὼν, νὰ ἦ δηλονότι φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθός (1).

Ἡ θεωρία αὕτη, ἀποδεκτὴ γενομένη καὶ παρ' ἄλλων συγγραφέων, ἀνεπτύχθη καὶ διετυπώθη ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἡ αὐτὴ πάντοτε κατ' οὐσίαν διαμείνασα. Οὕτω ὁ Zirkler (2), συμφώνως τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, φρονεῖ ὅτι ἐκτὸς τῶν λόγων τῶν ἐπιδιδόντων δικαιοσύνης καὶ πολιτικῆς ἀνάγκης. Καὶ ὁ κ. Κ. Κωστής [Ἐγχειρίδιον ποιν. Δικονομίας, σελ. 688 ἐκδ. 6'], παραδεχόμενος τὴν θεωρίαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ συμφέροντος, προσθέτει ὡς λόγον δικαιολογούντα τὴν χάριτα καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ καταδίκου· ἡ ιδέα αὕτη διατυπωθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Berner. [Lehrbuch des deutschen strafrechts, § 147] καὶ εἰσαχθεῖσα ἐν τῷ σωφρονιστικῷ συστημάτι Κρατῶν τινῶν, ὡς ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀποκρούεται δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὸ τοῦ R. von Mohl [Staatsrecht, Völkerrecht und Politik. Τόμ. Β'. σελ. 654].

1. Bayl. Beiträge zum Criminalrechte Bd. I. σ. 142.

2. Zirkler. in Weiske's Rechts lexicon 796 καὶ ἐφεξῆς.

ἐπὶ τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι, οὓς δὲν δύναται μὲν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει ὁ δικαστὴς, δεσμευόμενος ὑπὸ τύπων καὶ κανόνων, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἕνεκα τούτων δύναται ν' ἀπονεύμῃ χάριν δικάζων οὐχὶ ὡς δικαστὴς, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Ὅμοίως ὁ Gans (1) θεωρεῖ τὴν χάριτα ὡς ἀντικρυς ἀντιτιθεμένην τῇ δικαιοσύνῃ, καθ' ὅσον ἡ πρώτη εἶνε προῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, σκοπεῖ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ γῆς πραγμάτωσιν τῆς θείας εὐσπλαγγνίας. Ἄλλ' ἔτι σαφέστερον διατυποῦται ἡ θεωρία αὕτη ὑπὸ τοῦ Stahl (2). Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτείας, λέγει οὗτος, ὡς καὶ ἐν τῇ αἰωνίᾳ σφαίρᾳ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου δὲν δύναται νὰ ἐπικρατῇ μόνῃ ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἄτομον. Ἡ εἰς τὸν ἀδικησαντα ἀπονεμομένη χάρις εἶνε πράξις ἀπορροῦσα ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἄτομον ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγγνίας, ἥτις κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀποκαλεῖται χάρις.

Πᾶσαι αἱ γινῶμαι αὗται, καὶ τοι διαφόρως διατυπούμεναι, εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄγουσι συμπέρασμα, παραδεχόμεναι ὡς δικαιολογικὴν βάσιν τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος, τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἐπιεικειᾶς, τῆς φιλανθρωπίας, ὑφ' ὧν ἀνάγκη ἐστὶ νὰ ἐμπνέηται ὁ Βασιλεὺς καὶ ἄτινα δικαιούται καὶ ὑποχρεοῦται, διὰ τῆς χάριτος, νὰ ἐφαρμόζῃ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν αὐστηρὰν δικαιοσύνην τὴν, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους, ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀπονεμομένην.

1. Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung Bd. III. s. 11 folg.

2. Philosophie des Rechts. σελ. 706 § 187.

Ἄλλ' ἡ θεωρία αὕτη ἐλέγχεται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐσφαλμένη. Ὀρμωμένη ἐκ τῆς πεπλανημένης ἀρχῆς ὅτι ἐν τῷ σκοπῷ τῆς πολιτείας ἔγκειται καὶ ἡ πραγμάτωσις τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ἀγαθότητος, ἀποδίδει τῷ ἀνωτάτῳ ἄρχοντι ἐνέργειαν οὐδαμῶς προσήκουσαν αὐτῷ. Ἡ πολιτεία κυρίως καὶ πρωτίστως ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καὶ συντήρησιν τῆς νομίμου, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τάξεως, τοῦτο δὲ οὐδαμῶς κατορθοῦται ἄνευ τῆς ἀπαρεγκλίτου τῶν νόμων ἐφαρμογῆς, ἧς ἀνώτατος ἐπόπτης καὶ φρουρὸς ἐτάχθη ὁ Βασιλεὺς. Οὐδαμῶς, ἐπομένως, ὡς καθήκον αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου ἀντίταξις τῆς ἰδίας ἀγαθότητος καὶ ἐπιεικειᾶς καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἀσπλαγχνίας τῶν δικαστηρίων διάσωσις τῶν διαταρασσόντων τὴν ἔννομον τάξιν. Βεβαίως οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ἀρετὴ τοῦ ἡγεμόνος ὡς καὶ παντὸς ἀνθρώπου ἐστὶ νὰ ἦ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἀλλ' οὐδ' ὀρθὸν οὐδ' ἀναγκαῖον εἶνε τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ταύτην νὰ ἐνασχῆ καὶ ἐπιδεικνύῃ διὰ τῆς αὐθαιρέτου καὶ ἀλόγου ἐπεμβάσεως εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Δὲν δύναται δὲ εἰμὴ αὐθαίρετος νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀπονομὴ χάριτος ἢ μὴ στηριζομένη ἐπὶ λόγων σχετιζομένων πρὸς τὸ τελεσθὲν ἀδίκημα καὶ προκλιπτόντων ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεύνης πάντων αὐτοῦ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐπὶ λόγων ἀπλῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα δὲν ἔχουσι κανόνας, ἐνεργοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν οὐχὶ τοῦ νοῦ ἀλλὰ τῆς καρδίας, ἡ δὲ καρδία μὴ ὑποβαλλομένη εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ νοῦ γνωστόν ἐστὶν εἰς τίνας παραλογισμοὺς δύναται νὰ πα-

ρασύρη. Ἡ ἀγαθότης δὲν ἐξετάζει τὰς εἰδικὰς τοῦ ἀδικήματος περιστάσεις· ἐνδέχεται νὰ συγκινήσῃ αὐτὴν καὶ ὁ μέγιστος τῶν κακούργων καὶ ὁ ἦπτον παντὸς ἄλλου ὢν ἄξιος τῆς χάριτος. Λίαν δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς θεωρίας ταύτης εἶνε τὸ παρ' ἐνὸς τῶν συνηγόρων (1) αὐτῆς λεχθὲν ὅτι περὶ τῶν λόγων τῆς χάριτος ὡς καὶ περὶ τῶν ὀρέξεων οὐδεμία χωρεῖ συζήτησις ἐν ἀμφοτέροις ἰσχύοντος τοῦ κανόνος «de gustibus non disputandum est». Δύναται πᾶς τις νὰ φαντασθῇ ὅποιαί αἱ συνέπειαι τῆς ἀρχῆς ταύτης δι' ἧς ἀπεριόριστος ἀφίεται ἐλευθερία εἰς τὰς ἰδιοτρόπους τοῦ ἐνασκοῦντος τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ὀρέξεις!

Οὐδὲ δύναται νὰ παράσῃ βασιμότητά τινα τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἢ παρὰ τοῦ ἱερέως ὑποστηρικθεῖσα ἰδέα ὅτι καθήκον ἔχει ὁ ἡγεμὼν νὰ ἐνασκή ἐπὶ τῆς γῆς τὴν θεῖαν εὐσπλαγχνίαν, τὸ καθήκον δὲ τοῦτο ἐκπληροῖ διὰ τῆς χάριτος. Ἐν ἄλλαις ἐποχαῖς, καθ' ἃς ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς, τὸ δόγμα τοῦτο ἠδύνατο ἴσως νὰ εὔρη ἀποδοχὴν τινα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νεωτέρων πολιτικῶν ἰδεῶν καθ' ἃς ὁ Βασιλεὺς ἄρχει ἐλέφ λαοῦ καὶ οὐχὶ ἐλέφ Θεοῦ ἢ τοιαύτη τῆς χάριτος πρὸς τὴν θεῖαν εὐσπλαγχνίαν συμπαραβολὴ οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη ἔννοιαν καὶ ἀξίαν. Ἄλλως τε ἡ θρησκεία διδάσκει ὅτι ἐνώπιον τοῦ οὐρανοῦ κριτοῦ πᾶς ὁ μετανοῶν εὐρίσκει χάριτα καὶ συγγνώμην· ἀλλ' οὐδεὶς ποτε ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δύναται νὰ τηρηθῇ καὶ ἐν τῇ τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐφαρμογῇ.

1. Zirkler. αὐτόθι σελ. 801.

Ἡ θεωρία αὕτη ἐκρίθη ὅθεν ὑπὸ τῶν πλείστων συγγραφέων ὡς μὴ δυναμένη νὰ παράσχη ἀσφαλῆ τοῦ ὑπὸ μελέτην θεσμοῦ δικαιολογίαν, ἀντ' αὐτῆς δ' ἀνεπτύχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἑτέρα θεμελιούσα τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης (1). ταύτην, ὡς τὴν μόνην ὀρθὴν ἀποδεχόμενος, θέλω ἐπιχειρήσει ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῶς νὰ διατυπώσω καὶ πάσῃ δυνάμει νὰ ὑποστηρίξω.

Πᾶσα νομοθεσία, ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῆ τελεία, δὲν δύναται νὰ προῖδῃ καὶ κανονίσῃ διὰ τῶν διατάξεων αὐτῆς ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου σχέσεων καὶ γεγονότων, ἀλλ' εἰς τοὺς γενικοὺς αὐτῆς ὀρισμοὺς ἐξ ἀνάγκης ὑποβάλλονται πᾶσαι αἱ εἰδικαὶ περιπτώσεις αἱ ἐκάστοτε παρουσιάζονται. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ. Ὁ νομοθέτης, ἐξ ὠρισμένης ὀρμώμενος σκέψεως καὶ ἀναπλάττων ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ὡρισμένην ἄδικον πράξιν, θέτει ἐν τῷ νόμῳ τοὺς γενικοὺς αὐτῆς χαρακτῆρας καὶ ἐπιβάλλει τὸ ἀναλογοῦν τῇ ὑπ' αὐτοῦ προβλεπόμενην πράξει μέτρον τῆς ποινῆς. Εἰς τὰς διατάξεις δ' αὐτοῦ ταύτας κατ' ἀνάγκην ὑποβάλλονται πᾶσαι αἱ κατ' ἰδίαν μορφαὶ ὑφ' ἃς ἐκάστοτε τὸ αὐτὸ ἄδίκημα ἐν τῇ πραγματικότητι παρίσταται. Ἄλλ' ἐνδέχεται

1. *Oersted*. Grundregeln. Bd. 1.—*Feuerbach*. Lehrbuch § 63.—*Koestlin*. System des deutschen Strafrechts.—*Henke*. Handbuch. des cr. Rechts und der cr. Politik. th. 1.—*Plochmann*. Das begnadigungs recht. σ. 55 καὶ ἐπομ.—*Mittermaier*. Die Strafgesetzgebung. Bd. 1. σελ. 300 καὶ ἐπομ.—*Mohl*. Staats recht, Völker recht und Politik. II σελ. 638 ἐπομ.—*Arnold*. Über umfang und anwendung des Begnadigungs rechts.—*Berner*. Lehrbuch des deutschen Strafrechts σ. 147.—*Κ. Κωστής*. Ἐγχειρ. ποιν. δικον. σ. 688 κλπ.

ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ νὰ τεθῶσι πράξεις φέρουσαι μὲν τοὺς ἐν τῷ νόμῳ ἀναγκρομένους γενικούς χαρακτῆρας τῆς προβλεπομένης ἀδίκου πράξεως, ἀλλὰ μὴ δυνάμεναι, καθ' ὅλα αὐτῶν τὰ στοιχεῖα, νὰ ταῦτι-σθῶσι πρὸς αὐτήν. Ἐνδέχεται εἴτε ἡ ἀδικος πρόθεσις νὰ μὴ ᾖ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ὡς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ νομοθετοῦ ὀρισμῷ τῆς ποινῆς προϋπετίθετο, εἴτε ἄλλαι ἄξιοι μνείας διαφοραὶ νὰ παρουσιάζωνται ἐν τῇ δικαζομένη πράξει, ἃς οὐδαμῶς ὁ νομοθέτης προείδεν. Αἰτοιαῦται πράξεις, καὶ τοὶ ἰδιάζοντας ἔχουσαι ὄρους, ἐξ ἀνάγκης θέλουσιν ὑπαχθῆναι εἰς τὴν γενικὴν τοῦ νόμου διάταξιν, ἐνῶ κατάδηλον ἐστὶν ὅτι ἂν ὁ νομοθέτης προέβλεπεν αὐτάς ἢ ἤθελεν ἀπαλλάξει πάσης ποινῆς, ἢ ἰδίαν περὶ αὐτῶν ἤθελε θέσει διάταξιν, ἐλασσοτέραν ἐπιβάλλουσαν ποινὴν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστοῦ θέλει εἶσθαι σύμφωνος τῷ νόμῳ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σύμφωνος πρὸς τὰς ὑπαγορευσεις τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης, διότι ὁ νόμος δὲν εἶνε οἶος ἔδει νὰ ᾖ καὶ οἶος βεβαίως ἤθελεν εἶσθαι ἂν ὁ νομοθέτης εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλων ειδικῶν ὄρων καὶ περιπτώσεων.

Ἐκ τῆς ἀτελείας ταύτης τοῦ νόμου προφανῆς παράγεται σύγκρουσις καὶ ἀντίθεσις τοῦ τυπικοῦ, ἧτοι τοῦ θετικοῦ δικαίου, πρὸς τὸ ἀπόλυτον, ἧτοι τὸ φυσικὸν δίκαιον. Τίς δύναται νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, ἱκανοποιῶν τὸ ἔμφυτον τῆς δικαιοσύνης αἶσθημα; Οὐχὶ βεβαίως ὁ δικαστής. Ἔργον αὐτοῦ εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἀναμφισβήτητος ἐπίσης εἶνε ἡ ἀπόλυτος αὐτοῦ υποχρέωσις νὰ ἐφαρμόζῃ τὸν νόμον, ὡς οὗτος, κατὰ

τὴν ὀρθῶς ἐρμηνευομένην θέλησιν τοῦ νομοθέτου, ἐκδηλοῦται. Δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐφαρμόσῃ ἄλλην διάταξιν τοῦ νόμου εἴτε διότι τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐφαρμοστέαν εὐρίσκει ἀνεπιεικῆ, εἴτε διότι εὐρίσκει ταύτην μὴ συμβιβαζομένην πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ φυσικοῦ δικαίου· μόνον ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ νόμος διὰ τῆς θέσεως ἐνὸς ἀνωτάτου καὶ κατωτάτου ὅρου ποινῆς ἐπιτρέπει αὐτῷ, δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς διαφορὰς τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀνάλογον ποινὴν, ἀλλὰ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ νόμου δὲν δύναται νὰ προβῆ οὐδὲ νὰ ἐγκαταλίπῃ ἐντελῶς αὐτόν. Ἡ αὐστηρὰ δ' αὕτη τοῦ δικαστοῦ εἰς τὸν νόμον προσήλωσις εἶνε ἀναγκαία καὶ ἀναπόφευκτος, διότι εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ὅποια ἢ ἔλλειψις αὐτῆς ἤθελε παραγάγῃ ἀπὸ τελέσματα. Ἀν ἐκ τῆς θέλησεως τοῦ δικαστοῦ ἐξηρτάτο νὰ ἐφαρμόζῃ, ἢ μὴ, ἐκάστοτε κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς νόμους, πᾶσα ἡ ἰσχὺς καὶ πᾶν τὸ κῦρος αὐτῶν ἤθελεν ἐκλίπει, τὴν δ' ἔννομον ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξιν ἤθελεν ἀντικαταστήσει ἡ ἀνομία καὶ ἡ αὐθαιρεσία.

Ἄλλ' οὐδὲ διὰ τοῦ νομοθέτου δύναται ἐκάστοτε νὰ θεραπεύηται ἢ ἐν εἰδικαῖς περιπτώσεσιν αἰσθητῇ γινομένη ἀνάγκῃ τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ ποινικοῦ νόμου πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Βεβαίως διὰ τῆς νομοθετικῆς βελτιώσεως ἢ ἀναφανείσα ἔλλειψις δύναται, ἐν τῷ μέλλοντι, νὰ ἐκλίπῃ, ἀλλὰ ματαία ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἐλπίς ὅτι νέαι δὲν ἤθελον προκύψει ἔλλειψεις. Ποινικὸς νόμος ἐπιβάλλων εἰς πᾶσαν εἰδικὴν περίπτωσιν τὸ δίκαιον μέτρον τῆς ποινῆς, εἶνε ἰδανικὸν οὐδέποτε δυνάμενον νὰ ἐπιτευχθῇ, διότι, ὡς λέγει ὁ Mittermaier, οὐδεὶς γήγινος νομοθέτης δύναται διὰ τῶν

διατάξεων αὐτοῦ νὰ ἐξαντλήσῃ τοὺς ἀπείρους συνδυασμοὺς τῆς ἐνοχῆς τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων οὕτως ὥστε εἰς πάντα ἀδικήσαντα νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀντίστοιχον πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐνοχῆς του ποινήν. Αἱ περιπτώσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ ἀδικος ἐνέργεια παρουσιάζεται, εἰσὶν, ἕνεκα τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν περιστάσεων, ὧν ἀποτέλεσμα ἢ ἐκάστοτε κρινομένη πρᾶξις, τῆς ἐκτάκτου συμπτώσεως σχέσεων ἐπιδρωσῶν ἐπὶ τοῦ ἀδικήσαντος καὶ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ιδιοφυίας τοσοῦτον πολύμορφοι, ὥστε οὐδεμία ἀνθρωπίνη σοφία δύναται νὰ προῖδῃ πάντας τοὺς πιθανοὺς αὐτῶν συνδυασμοὺς, οὐδεὶς δὲ νόμος νὰ ἀναγράψῃ αὐτοὺς καὶ ταξινομήσῃ. Ἡ ἀτέλεια αὕτη εἶνε ἔμφυτος πάσῃ ποινικῇ νομοθεσίᾳ, ὡς καὶ παντὶ ἀνθρωπίνῳ ἔργῳ, οὐδέποτε δυναμένη νὰ ἐκλίπῃ. Ὑπάρχουσι βεβαίως πλείονες βαθμοὶ τελειότητος, εἰς οὓς δύναται νὰ ἀναγάγῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὁ νομοθέτης, ἀλλ' οὐδέποτε δύναται ν' ἀποβάλῃ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ ἔργου τούτου ἐγκειμένην ἀτέλειαν.

Τὴν ἀδυναμίαν ὅθεν ταύτην τῆς τε δικαστικῆς καὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καλεῖται ὁ ἀνώτατος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄρχων διὰ τῆς χάριτος νὰ ἀναπληρώσῃ (1).

1. Συζητεῖται μεταξύ τινων συγγραφέων [Plochmann αὐτόθι σελ. 40 καὶ ἐφεξ. — Mohl. αὐτόθι σελ. 653. — Koestlin. αὐτόθι σελ. 632.] ἂν ἡ χάρις ἀπορρέῃ ἐκ τῆς νομοθετικῆς ἢ ἐκ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως. Ὡς πρᾶξις μὲν νομοθετικῆ, φρονῶ, ὅτι κατ'οὐδένα λόγον δύναται νὰ θεωρηθῇ, διότι δὲν πρόκειται περὶ καταργήσεως ἢ μεταρρυθμίσεως νόμου, ἀλλὰ περὶ μὴ ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, ἐν μιᾷ μόνῃ περιπτώσει, μένοντος ἐν τούτοις ἐν ἰσχύϊ· ἄλλως τε ἐν κοινοβουλευτικαῖς πολιτείαις ἀκατάληπτος ἐστὶ πρᾶξις νομοθετικῆ ἀπὸ τοῦ βασιλέως μόνου ἀπορρέουσα· ἀλλ' οὐδὲ πρᾶξις ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας δύναται νὰ λογισθῇ ἡ χάρις, διότι δι' αὐτῆς οὐ μόνον ἐκτέλεις νόμου δὲν λαμβάνει χώραν, ἀλλὰ καὶ τροπο-

Λαμβάνων ὑπ' ὄψει τοὺς ἰδιάζοντας δεδομένης τινὸς ἀδίκου πράξεως ὄρους ἐλαττώνει κατὰ τὸ δίκαιον μέτρον ἢ τελείως καταργεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, συμφώνως τῷ νόμῳ, ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν. Οὕτω δὲ πράττων, δὲν ἐκτελεῖ ἔργον τυφλῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἀνωτάτης καὶ πεφωτισμένης δικαιοσύνης. Καὶ λίαν εὐφυῶς ὁ ποινικολόγος Henke, ἀκριβολογῶν, παρατηρεῖ ὅτι κακῶς ἐπεκράτησεν ἡ τοιαύτη τοῦ ἡγεμόνος πρᾶξις ν' ἀποκαλεῖται χάρις, διότι τῷ ἀπολαύοντι ταύτης οὐδὲν ἄλλο δίδεται εἰμὴ ὅ,τι ἔχει οὗτος ἀναμφισβήτητον δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ. Μόνον δύναταί τις εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην νὰ προσθήσῃ ὅτι τὸ δικαίωμά του τοῦτο ἀντλεῖ ὁ ἀπολαύων τῆς χάριτος οὐχὶ ἀπὸ τοῦ θετικοῦ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κριωτάτου καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως κεκυρωμένου δικαίου.

Ἄλλ' ἀνάγκη ἐνταῦθα ὅσον ἔγεσσι σαφῶς καὶ ἀκριβῶς νὰ διακριθῇ ἡ σχετικὴ τοῦ νόμου ἀτέλεια, ἢ κατ' ἀναφορὰν τοῦτέστι πρὸς ὠρισμένην περίπτωσιν ἀνεπάρκεια τῶν διατάξεων αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκ ταύτης προκύπτουσα πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀντίθεσις, ἣν ἡ χάρις σκοπεῖ νὰ ἐξομαλύνῃ, ἀπὸ τῆς ἀπολύτου καὶ καθολικῆς ἐκείνης τῶν νόμων ἀτελείας, ἣτις ἐν πάσῃ ἀνα-

ποιεῖται πρᾶξις ἄλλης ἐξουσίας, τῆς δικαστικῆς, ὅπερ οὐδαμῶς ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐγκρατεῖται. Ὡς ὀρθοτέραν ὅθεν ἀποδέχομαι τὴν τρίτην γνώμην, ὅτι ἡ χάρις ἐνασκειται ὑπὸ τοῦ βασιλέως δυνάμει τῆς ἀνωτάτης ἐκείνης ἐποπτείας ἐπὶ τῆς ὅλης πολιτικῆς μηχανῆς, ἣτις προσήκει τῷ βασιλεῖ καὶ δι' ἧς οὗτος τίθεται εἰς συνάφειαν πρὸς πάσας τὰς ἐν τῷ κράτει ἐξουσίας· [Ἴδε καὶ Σαριπόλου Συνταγματικὸν δίκαιον ἐκδ. Α'. σελ. 204 καὶ 228 Α. Στοῦπη. Συνταγματικαὶ πλάναί σελ. 12, τοῦ κ. Θ. Φλογαίτου ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου § 88, εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀνάγοντος τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος.]

φαίνεται περιπτώσει καὶ καθιστᾶ τὴν περαιτέρω ἐφαρμογὴν αὐτῶν προφανῶς ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον. Τοιοῦτοι νόμοι, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐσφαλμένοι καὶ ἀποτόμως καὶ γενικῶς προσκρούοντες εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης, δέον ἐστὶ νὰ μεταρρυθμίζωνται ἢ νὰ καταργῶνται εὐθύς ὡς τὸ ἄδικον αὐτῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀναγνωρισθῆ. Τὸ ἐλάττωμα αὐτῶν δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ νομοθέτου νὰ προϊῶ τούς ἐξαιρετικούς ὅρους οὗς ὠρισμένη πρᾶξις παριστᾶ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὸ ἀνάλογον τούτοις μέτρον τῆς ποινῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιβολῆς ποινῶν ἀδίκων καὶ δυσαναλόγων πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν πρᾶξιν, ἣν ἀκριβῶς προεῖδε καὶ τῆς ὁποίας τούς γενικούς διέγραψε χαρακτηριστάς. Διὰ τὰς ἐκ τοιούτων νόμων προκυπτούσας ἀδικίας πρόχειρος ὑπάρχει ἡ θεραπεία διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐδῶ. Βεβαίως ἡ χάρις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον προσωρινόν, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ ἐνέργεια τοῦ νομοθέτου, ἀλλ' οὐδέποτε αὕτη δέον νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρόφασις ἀναβολῆς τῶν ἀναγκαίων ἐν τῷ νόμῳ βελτιώσεων. Οὐδ' ἤθελεν εἶσθαι παραδεκτὴ ἡ δημιουργία δικαιώματος τοσοῦτον σπουδαίου ὡς τὸ τῆς χάριτος, ἂν ὡς σκοπὸς αὐτοῦ ἐτίθετο μόνον ἡ ἀναπλήρωσις τοιούτων ἀντικειμενικῶν καὶ ἀπολύτων τοῦ νόμου ἀτελειῶν· ἔργον ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, μεταβάλλουσα ἢ καταργουσα τὰς γενικῶς ἀδίκους ἀποδειχθείσας διατάξεις, πάντῃ περιπτώσιν ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἀναχθῆ εἰς ἴδιον καὶ ἐξαιρετικόν δικαίωμα ἀνήκον τῷ ἡγεμόνι. Ἄλλ' ἡ χάρις ἄλλον, ὡς προεῖρηται, προτίθεται σκοπὸν, τὴν συμπλήρωσιν τοῦτέστι τοῦ κενοῦ, ὅπερ,

ἔνεκα τῶν ἐξαιρετικῶν ὄρων ἀδίκου τινὸς πράξεως καὶ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνως τελειοτάτου νόμου, δύναται νὰ ἀναφανῇ.

Τοὺς αὐτοὺς δὲ δυνάμεθα νὰ προβάλωμεν λόγους καὶ κατὰ τῆς γνώμης ἐκείνων (1), οἵτινες συνεχομένην τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ τῆς δικαιοσύνης νομίζουσι καὶ τὴν διὰ τῆς χάριτος θεραπείαν τῶν ἐκ δικαστικῆς πλάνης προκυπτουσῶν ἀδικιῶν. Τὴν ἐπίτευξιν, ὅσον ἔνεστιν, ἀσφαλοῦς καὶ δικαίας τοῦ δικαστοῦ κρίσεως σκοποῦσιν οἱ δικονομικοὶ νόμοι δι' ὧν διαγράφονται οἱ κανόνες καὶ τὰ μέσα τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἀληθείας, ἂν δὲ ἐν τοῖς νόμοις τούτοις ὑπάρχωσιν ἑλλείψεις εὐχερῆ καθιστῶσαι τὴν δικαστικὴν πλάνην, αὗται δύναται νὰ ἐπανορθωθῶσιν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν πάντων τῶν δικονομικῶν τύπων καὶ κανόνων ἐνδέχεται, οὐχ ἥττον, νὰ παραχθῇ δικαστικὴ ἀπόφασις ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνυομένη ὡς πεπλανημένη. Τὴν περίπτωσιν ταύτην προέβλεψεν ὁ νομοθέτης ἐν πολλοῖς ἔθνεσιν ὡς καὶ παρ' ἡμῶν δι' ἰδίου θεσμοῦ τοῦ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀνακρίσεως, οὐδὲν ἄλλο σκοποῦντος ἢ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς δικαστικῆς πλάνης.

Ἀναντιρρήτως πολλὰ εἰσὶ τὰ ἐν τῷ θεσμῷ τούτῳ κενὰ, περιοριζομένων λίαν τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς δύναται νὰ αἰτηθῇ ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀνακρίσεως, ἀλλὰ τὰ κενὰ ταῦτα δύναται καὶ ἀνάγκη εἶναι νὰ πληρωθῶσιν. Ἡ περὶ τῶν πεπλανημένων δικαστικῶν

1. Plochmann. αὐτόθι σ. 66. Arnold. αὐτόθι σ. 10 § 13. Lueder, Das Souveränetsrecht der Begnad. σελ. 153 καὶ ἐφεξῆς.

ἀποφάσεων ἐπαρκῆς πρόνοια τοῦ νομοθέτου δὲν εἶνε ἀδύνατος· ὥστε ἡ πιθανὴ ὑπαρξίς τοιούτων ἀποφάσεων οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς δικαιολογικὴ αἰτία τῆς χάριτος.

Ἐτέρα βάσις, ἐφ' ἧς ἡ ἀναπτυσσομένη θεωρία θεμελιοῦ τὴν προνομίαν τῆς χάριτος, εἶνε τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς πολιτείας. Ἀναφαίνονται, τοῦτέστιν, ἐνίοτε περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ποινὴ, δὲν δύναται μὲν νὰ θεωρηθῆ ἄδικος, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς προσκρούει εἰς ἀνώτερον τῆς πολιτείας συμφέρον, προφανῆ δυναμένη νὰ παραγάγῃ αὐτῇ βλάβην, ἢ σπουδαίας νὰ ἀποστέρησιν ὠφελείας. Ἡ χρησιμότης τῆς χάριτος ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ, οὐδὲ πολεμεῖται ὑπὸ τινος, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν κατ' ἀρχὴν πολεμίων τῆς χάριτος συγγραφέων. Ὅταν αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς ἢ ἡ ἀσφάλεια τῆς πολιτείας, ὑπὲρ ἧς οἱ νόμοι ἐτέθησαν εἰς προφανῆ ἐκτίθεται κίνδυνον, ἢ ἄλλα γενικὰ τῆς κοινωνίας παραελάττονται συμφέροντα διὰ τῆς, ἐν ὠρισμένη περιπτώσει, αὐστηρᾶς τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς, οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ παρίδῃ τὴν ἀνάγκην τῆς χάριτος.

Αἱ περιπτώσεις αἵτινες ὑπὸ τοιούτους παρίστανται ἔρους δὲν δύνανται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὀρισθῶσιν (1),

1. Παραδείγματά τινα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν συγγραφέων πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόησιν. Ὡς λ. γ. ὅταν διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς δικαίας ἔλλως τε ποινῆς ἐνός καταδίκου ἀπειλῆται ἡ διατάραξις τῶν φιλικῶν μετ' ἄλλου τινός ἔθνους σχέσεων, ἢ ὅταν, διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, πρόκειται νὰ στερηθῆ ἡ πολιτεία τῆς πολυτίμου ὑπηρεσίας, ἣν μόνος ὁ κατάδικος καὶ οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ χορηγήσῃ αὐτῇ. Ἴδε Mohl. αὐτόθι σελ. 677. ὑπὸ στοιχ. e.—Arnold. αὐτόθι σελ. 14 § 17.—Lueder. αὐτόθι σελ. 162.

ὡς ἀδύνατος εἶνε ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὁ ὀρισμὸς τῶν περιπτώσεων ἐκείνων ἐφ' ᾧ ἡ χάρις καθίσταται ἀναγκαία διότι ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένη ποινὴ εἶνε ἀδικος. Ἄλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἀδικημάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν, χρήσιμος ἡ ἀπονομὴ τῆς χάριτος. Οἱ εἰς τοιαῦτα περιπίπτοντες ἀδικήματα εἰσὶ συνήθως ἐργάται πολιτικῆς τινὸς ιδέας, ἐπικινδύνου ἴσως καὶ σφαλερᾶς, ἀλλ' ἐνθουσιώδεις ἐχούσης ὀπαδούς. Ὁ ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης τινὸς ιδέας πολιτικὸν ἀδίκημα διαπράξας, διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, παρίσταται εἰς τὰ ὄμματα τῶν συμμερίζομένων τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ φρονήματα, ὡς μάρτυς, ἄξιος λατρείας, καθὸ προσεγγικὸν ταυτὸν θῦμα τῶν ιδεῶν του. Καὶ τὰ πολιτικὰ μίσθ' ἐξαίρονται τότε, καὶ τὸ αἰσθημα τῆς ἐκδικήσεως ἀναβράζει, καὶ ἄλλοι σπεύδουσι νὰ φανῶσιν ἐκδικηταὶ καὶ μιμηταὶ ἐκείνου, ἡ δὲ δημοσία τάξις εἰς διαρκῆ ἐκτίθεται κίνδυνον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἔργον πολιτικῆς συνέσεως εἶνε ἡ διὰ τῆς χάριτος ἐλάττωσις τῆς ἐπιβληθείσης τῷ καταδικασθέντι ποινῆς, ἢ καὶ ἡ ἐντελής ἀπὸ ταύτης ἀπαλλαγὴ. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἡ σφοδρότης τῶν παθῶν καταστέλλεται, ἡ συμφιλίωσις τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων καθίσταται ἐφικτὴ, καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ τάξις ἐδραιοῦνται ἐν τῇ πολιτείᾳ.

Διὰ τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα ὑπάρχει ἀληθῶς καθιερωμένη καὶ ἐτέρα, συγγενὴς τῇ χάριτι, προνομία, ἡ τῆς ἀμνηστίας· ἀλλ' αὕτη, διαφόρους ἐντελῶς προϋποθέτουσα ὄρους καὶ διαφόρως ἐνεργοῦσα, οὐδαμῶς ἀποκλείει τὴν ἐν τισὶ περιπτώσεσιν ἀναφαινομένην ἀνάγκην τῆς χάριτος.

Αὕτη ἐστὶν ἡ διττὴ δικαιολογικὴ βᾶσις, ἐφ' ἧς καὶ μόνῃς δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ προνομία τῆς χάριτος. Μετὰ τὴν παραδοχὴν αὐτῆς, εὐχερὲς ἀποβαίνει νὰ τεθῶσιν οἱ κανόνες, εἰς οὓς ἡ ὀρθὴ καὶ δικαία τοῦ δικαιώματος τούτου χρήσις δέον νὰ ὑποβάλληται, νὰ κριθῇ δὲ ἀσφαλῶς κατὰ πόσον πρὸς τοὺς κανόνας τούτους ἡ συνήθως γινομένη χρήσις συνάδει.

Κοινῶς ὁμολογεῖται ὡς ἀξίωμα μὴ ἐπιδεκτικὸν ἀμφισβητήσεως ὅτι, πρὸς περιστολὴν τοῦ ἐγκλήματος, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῶν ἀδίκων ὀρέξεων, πρὸς συντήρησιν τῆς νομίμου τάξεως, ἀναγκαῖα εἶνε ἡ βεβαιότης καὶ ἡ πληρὴς τῶν τῆς κοινωνίας μελῶν πεποιθήσις ἐπὶ τὴν ἀναπόφευκτον τοῦ νόμου ἐφαρμογὴν. Πᾶν δὲ τὸ δυνάμενον νὰ ἐξασθενίσῃ τὴν πεποιθήσιν ταύτην πρὸς ἀντίθετα φέρει ἀποτελέσματα. Ἴνα μὴ καὶ ἡ χάρις τοιοῦτον καταστῇ μέσον ἐξασθενίσεως τοῦ πρὸς τοὺς νόμους καὶ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας σεβασμοῦ, ἀνάγκη νὰ ἀπονέμηται ὅσον ἔνεστι σπανίως καὶ μόνον ἐν αἷς περιπτώσεσιν ἐπαρκεῖς παρίστανται λόγοι, οἷας ἀνωτέρω ἐξέθηκα φύσεως, καθιστῶντες ἀναγκαίαν τὴν ἀπονομὴν αὐτῆς. Ὁ ἐνασχῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο ὀφείλει εἰς ἀκριβέστατον νὰ ὑποβάλλῃ ἔλεγχον πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος, νὰ ἀνατέμνῃ, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸ, ἵνα ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐξάγῃ ἐκάστοτε ἂν ὑπάρχωσιν οἱ ἐξαιρετικοὶ ἐκεῖνοι ὅροι, οἱ καθιστῶντες ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀδικον τὴν τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐφαρμογὴν ἢ ἀσύμφορον καὶ βλαπτικὴν τῇ πολιτείᾳ. Ὅταν ἐπὶ τοιούτων

στηρίζεται λόγων ἢ χάρις, προσπιπτόντων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων, οὐ μόνον δὲν χρησιμεύει πρὸς μείωσιν τοῦ πρὸς τοὺς νόμους σεβασμοῦ, ἀλλὰ τούναντίον ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πολιτῶν ἐδραιοῖ τὸ αἰσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐναργῆ καθιστᾷ τὴν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς μέριμναν ὑπὲρ τῶν κοινῆ συμφερόντων.

Δύναται, ὅθεν, πᾶς τις νὰ κρίνῃ πόσον ταῖς ἀρχαῖς ταύταις ἀπάδει ἢ καθ' ὁμάδα πολλάκις κατὰ χιλιῶδας, γινομένη ἀπονομὴ χαρίτων, ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης μελέτης, ἄνευ δικαιολογικοῦ τινος λόγου. Ἀδύνατον εἶνε πάντα τὰ ἀδικήματα ταῦτα πρὸς ἃ μετὰ τοσαύτης δαψιλείας ἀπονέμεται ἢ χάρις, νὰ παρουσιάζωσι τοὺς ἐξαιρετικούς ἐκείνους ἔργους οὕς ὁ νομοθέτης οὐδαμῶς προεἶδεν, οὐδ' ἠδύνατο νὰ προἰδῇ καὶ οἷτινες πρόσφανῆ παραγοῦσι τὴν τοῦ νόμου σύγκρουσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀπολύτου δικαίου. Ἄν παραδεχθῶμεν ὡς δυνατόν τοῦτο, τότε ὁ νόμος ἀποδεικνύεται ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπολύτως ἀτελής, ἀφοῦ εἰς τοσαύτην πληθὺν περιπτώσεων δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, καὶ ὑπάρχει τότε ἄλλο πρὸς θεραπείαν μέσον, ἢ διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ μεταρρυθμίσις καὶ βελτίωσις αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον τοιαύτη ἐν τῷ νόμῳ ἀτέλεια δὲν ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς νομοθετικῆς ἐνεργείας δὲν καθίσταται αἰσθητῆ, ἄπορον εἶνε ποῦ δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ τοιαύτη σωρηδὸν τῆς χάριτος χορηγία! Ἐννοοῦσιν, ἄρά γε οἱ μεγαλόψυχοι ταύτης χορηγοὶ ὁποίων κινδύων γίνονται πρόξενοι τῇ κοινωνίᾳ καὶ ὁποίαν ὑπέχουσιν ἀπέναντι ταύτης εὐθύνην, ἀπολύοντες οὕτω ἐπ' αὐτῆς, ἄνευ ἐρεῦνης τινός, ἄνευ πραγματικῆς τινος ἀνάγκης, στρατιᾶν ὀλόκληρον ἐγκληματιῶν, τῶν ὁ-

ποιῶν γνωστὰ εἰσὶν αἱ κατὰ τῆς κοινωνικῆς τάξεως διαθέσεις, ἔτι μᾶλλον δυνάμεναι νὰ ἐπιταθῶσιν ὅταν ἀπὸ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐκλίπη πᾶς ἀπὸ τῆς ἀπειλουμένης τιμωρίας φόβος διὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι καὶ πάλιν τὸ ἔγκλημα αὐτῶν δύναται νὰ χαρισθῇ ; Τοσοῦτον μέγα καὶ σοβαρὸν εἶνε τὸ οὕτω κατὰ τῆς κοινωνίας ἐπιτελούμενον ἀδίκημα, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ποτὲ ὅτι ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῆς σοβαρότητος καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ τελεῖται.

Μηδ' ἀντιτείνῃ τις ὅτι ἐνδέχεται διὰ τοῦ μέτρου τούτου νὰ σώζηται ἀνώτερόν τι τῆς πολιτείας ἢ τῆς κοινωνίας συμφέρον, διότι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐκ τῆς μὴ τελέσεως τῆς ποινῆς ἐνός καταδίκου τοιοῦτον παράγεται ἀποτέλεσμα εἰσιλίαν σπανίαι, τοσοῦτον δὲ κηταφανεῖς εἰσὶν οἱ διακοιτικαὶ αὐτῶν χαρακτήρες, ὥστε ἀδύνατός ἐστιν ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐνδέχεται μόνον τῷ ἐνασχοῦντι τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος νὰ ὧσι γνωστοί, οὐχὶ δὲ καὶ παντὶ ἄλλῳ.

Ὅμοίως δὲ ἀξία πάσης ἐπικρίσεως εἶνε ἡ ἀπὸ προσωπικῶν ἢ οἰκογενειακῶν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος περιστάσεων συνήθως γινομένη ἐξάρτησις τῆς ἀπονομῆς χαρίτων (1). Ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε βεβαίως ἀπόρροια ἀπρηχαιωμένων περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος ἰδεῶν, οὐδαμῶς συνάδουσα πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης τεθειμέναις ἀρχάς. Ἄν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς χάριτος ὀφείλῃ νὰ ὀδηγῆται ἐκ λόγων ἀνωτάτης δικαιοσύνης ἢ δημοσίου συμφέροντος, ἀδύνατον εἶνε νὰ νοηθῇ ὅποια ἡ σχέσις ἢ συνδέουσα τοῦς

1. Ὁ Mohl αὐτόθ. σελ. 655 ζωηρῶς ἐπικρίνει τὴν συνήθειαν ταύτην.

λόγους τούτους πρὸς τὰς προσωπικὰς ἢ οἰκογενειακὰς αὐτοῦ περιστάσεις. Καὶ τί μέλει τῇ Δικαιοσύνῃ ἂν τοὺς ἀργυροῦς ἢ τοὺς χρυσοῦς γάμους του ἑορτάζῃ ὁ βασιλεὺς ἂν ἐγεννήθῃ αὐτῷ υἱός, ἢ ἂν ὁ υἱὸς οὗτος ἐγένετο ἐνήλιξ ; Ποῖον δὲ τὸ δημόσιον συμφέρον τὸ ἐπιβάλλον τὴν ἐν τοιαύταις ἑορταῖς ἀφειδῆ τῆς χάριτος ἀπονομήν ;

Προφανῶς ἄπλετον ἤθελεν ἐγείρει ἰλαρότητα ἂν ὑπῆρχέ τις ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ κοινὸς δικαστὴς δικαιοῦται ἐν τῇ κρίσει του νὰ ἐπηρεασθῇ ἐκ τῶν ἰδίων προσωπικῶν ἢ οἰκογενειακῶν περιστάσεων. Ἄλλ' ὅ,τι κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται τῷ κοινῷ δικαστῇ, πῶς δύναται νὰ ἐπιτραπῇ τῷ ἐνασκούντι τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος, ὅστις, κατὰ τὰς παραδόσεγμένους ἀρχὰς, οὐδὲν ἄλλο ἐκτελεῖ εἰμὴ ἔργον ἀνωτάτου δικαστοῦ ;

Ἄλλ' ἂν ὁ ἀνώτατος ἀρχὼν αἰσθάνηται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκόηλώσῃ τὴν ἐνεκα εὐτυχῶν δι' αὐτὸν γεγονότων πληροῦσαν τὴν καρδίαν του χαρὰν καὶ νὰ καταστήσῃ καὶ ἄλλους συμμετόχους τῆς χαρᾶς του ταύτης, ὑπάρχουσι πλεῖστοι ἄλλοι τρόποι πρὸς τοῦτο, ὧν δύναται κατ' ἀρέσκειαν νὰ ποιήσῃται χρῆσιν. Ἐξ οὐδεμιᾶς κοινωνίας ἀπελίποντο ποτὲ οἱ πένητες, οἱ κατάδικοι ἐκεῖνοι τῆς Εἰμαρμένης, οἷς ἔλαχεν ὁ κληρὸς τῶν πόνων καὶ τῶν στερήσεων. Οὗτοι ἀναμφισβήτητα ἔχουσι δικαιώματα προτιμῆσεως, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνακτος, διότι κατ' οὐδὲν τῇ κοινωνίᾳ ἡμάρτησαν. Εἰς τὰς καλύβας τούτων ἄς εἰσδύσῃ ἡ βασιλικὴ ἀγαθότης καὶ ἄς διασπείρῃ ἐκεῖ ὀλίγην χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. Ἄλλ' ἄς ἀφίσῃ ἄθικτον τὸ ἔργον τῆς Δικαιο-

σύνης, διότι άνευ αὐτοῦ ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ὑπαρξίς κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Τοιαύτας ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν καταχρήσεις συγγραφεῖς τινὲς ἠσχολήθησαν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν μέτρων δυναμένων νὰ θέσωσι φραγμὸν τινα εἰς τὴν ἀπεριόριστον τοῦ βασιλέως ἐξουσίαν περὶ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ προκειμένου δικαιώματος καὶ νὰ παράσχωσιν ἐγγυήσεις τινὰς περὶ τῆς τηρήσεως τῶν ὑπὸ τῆς θεωρίας παραδεδεγμένων ἀρχῶν. Τοιαῦτα μέτρα πολλὰ ἐπρότάθησαν, ἀλλὰ κυρίως ὑπεστηρίχθη καὶ ἐγένετο ἐν τῇ πράξει ἀποδεκτὸν ὅτι ἀρκοῦσα ἐγγυήσις εἶνε ἡ παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης μελέτη καὶ προπαρασκευὴ τῶν ὑποθέσεων, ἐφ' ὧν κρίνεται ἀναγκαία ἡ χάρις, καὶ ἡ τοῦτου κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ αὐτῆς (1). Ἄλλ' ἡ ἐπισταμένη ἐξέτασις τῶν ἐν ταῖς ὑπὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα διατελούσαις χώραις, ἰδίᾳ δὲ παρ' ἡμῖν ἀτυχῶς συμβαινόντων ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἐγγυήσεις αὗται οὐ μόνον ἀνεπαρκεῖς εἰσιν ἵνα ἀποσοβήσωσι τὴν αὐθαίρετον τῆς χάριτος ἀπονομὴν, ἀλλὰ τούναντίον καὶ συντελοῦσιν εἰς ἐτέρου εἶδους, ἐπιβλαβεστέραν πάσης ἄλλης κατάχρησιν, τὴν πρὸς ἐξυπηρέτησιν κομματικῶν σκοπῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἐνάσκησιν τοῦ προκειμένου δικαιώματος. Ὁσον οἰκτρὸν καὶ ἂν ἦ, δὲν εἶνε σπάνιον τὸ θέαμα κυβερνήσεως ἀποσπώσης τὸν λαμπρότερον ἀδάμαντα τοῦ βασιλικοῦ στέμματος, ὡς πάνυ εὐλόγως ἀπεκλήθη ἡ χάρις, ἵνα καταρρίψῃ καὶ ποδοκυλίσῃ αὐτὸν εἰς τὸν

1. Κυρίως ὁ R. von Mohl [αὐτόθι: σελ. 685] ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς ὑπουργικῆς εὐθύνης. Ἄλλὰ δὲν ἐννοεῖ ὅτι αὕτη δύναται νὰ καταστήσῃ τὴν χάριτα πράξιν ὑπουργικὴν, αὐτὸς ὅστις ἐν σελ. 656 ὑποστηρίζει ὅτι μόνῳ τῷ βασιλεὶ προσήκει ἡ ἐνάσκησις τῆς προνομίας ταύτης.

βόρβορον τῶν φατριαστικῶν παθῶν καὶ τῆς ἐκλογικῆς παλαιστρας. Δὲν ἀρκοῦσι πρὸς κορεσμὸν τῆς φατρίας αἱ ἀπειροπληθεῖς ἐν τῇ διοικήσει θέσεις καὶ τὰ ἐν τῇ πολιτεία ἀξιώματα, οὐδὲ τὰ λοιπὰ τῆς ἐξουσίας δῶρα, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ τεθῆ ὡς βορὰ εἰς τὸ παμφάγον αὐτῆς στόμα καὶ αὐτὸ τὸ ὕψιστον καὶ ἱερώτατον τῶν δικαιωμάτων, ἡ χάρις, περὶ ἧς ὁ Dupin εἶπεν ὅτι ἔλκει ἐξ οὐρανοῦ τὴν καταγωγὴν ! Τῆς καταχρήσεως δὲ ταύτης καταφανῆ εἰσι τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα. Ἐνεκεν αὐτῆς γενικὴ παρὰ τῷ λαῷ καθίσταται πεποίθησις, ἡ τοσοῦτον εὐφυῶς παρὰ τοῦ Balzak ἐκφρασθεῖσα ἰδέα «ὅτι οἱ νόμοι εἰσὶν ἱσποὶ ἀράχνης, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διαφεύγουσι μὲν αἱ μεγάλαι μυῖαι, συλλαμβάνονται δὲ μόνον αἱ μικραί.» Ὅυτω πᾶσα ἰσχὺς καὶ πᾶν γόητρον ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου, πᾶς σεβασμὸς πρὸς τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην ἐκλείπει, καὶ τὸ ἔγκλημα ἐγείρει θρασειαν τὴν κεφαλὴν καὶ καταπληκτικῶς πολλαπλασιάζεται. Εἰς μάτην τότε θέτουσιν εἰς κίνησιν τὴν φονικὴν τῆς πολιτείας μηχανὴν καὶ ἀποκόπτουσι κεφαλὰς, ὅσον εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς χάριτος τοσοῦτον καὶ εἰς τὴν χύσιν τοῦ αἵματος ἐπιδεικνύμενοι γενναῖοι ! Τὸ ἔγκλημα δὲν περιστέλλεται διὰ τῶν ὤμων καὶ ἀπανθρώπων ποινῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἴσης πρὸς πάντας καὶ βεβαίας ἐφαρμογῆς ποινῶν, συμβιβαζομένων μὲν πρὸς τὴν μόρφωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ τὰς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ διχφύγη. Τοῦτο ἀπέδειξεν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πείρα ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἡ κυριωτάτη, κατ' ἐμὴν γνώμην, αἰτία τοῦ κακοῦ τούτου, τοῦ τοσοῦτον θλιβερὰ παράγοντος ἀποτε-

λέσματα εἶνε ἢ ἀπὸ τῶν βασιλικῶν χειρῶν, εἰς ἃς φύσει καὶ νόμῳ ἀνήκει τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος, εἰς τὰς ὑπουργικὰς χεῖρας μεταβίβασις καὶ σιωπηρά, οὕτως εἰπεῖν, ἐκχώρησις αὐτοῦ. Εἶνε καὶ τοῦτο ἀπόρροια τῆς πεπλανημένης ἐκείνης ἀρχῆς, τῆς παριστώσης τὸν ἀνώτατον ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄρχοντα ὡς ἀνδρείκελον, ἄνευ αὐτενεργείας καὶ θελήσεως, τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κινουῦσιν οἱ ὀπισθεν αὐτοῦ ἰστάμενοι ὑπουργοί (1). Δὲν κεῖται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς προκειμένης μελέτης μου νὰ ἐλέγξω τὴν ὀρθότητα τοῦ δόγματος τούτου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀλλοτρίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐνεργειαν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνασχίσει τοῦ δικαίωματος τῆς χάριτος δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ἀποβαίνει ἀλεθρία.

Ἡ ἱστορία τοῦ θεσμοῦ τούτου διδάσκει ὅτι ἐν παντὶ ἔθνει καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἡ διαχείρισις αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὡς προνομία φύσει ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐκπροσωποῦσαν τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ἀνωτάτην ἀρχήν· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ κυριαρχικὸν δικαίωμα ὑπὸ τινῶν συγγραφέων ἀπεκλήθη (2). Ἡ δὲ θεωρία δικαιολογεῖ καὶ ἐπιδοκιμάζει τὴν ὁμόφωνον ταύτην τοῦ θετικοῦ δικαίου τῶν λαῶν ἀπόφασιν. Οὐ μόνον διότι ἔργον τοσοῦτον ὑψηλὸν καὶ τοσαύτης σημασίας καὶ βαρύτητος, ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ἦν ἀσκει ἐπὶ τῆς ἐννόμου ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξεως, δὲν κρίνεται ὀρθὸν νὰ ἀνατεθῇ εἰς

1. Αὕτη εἶνε ἡ περιώνυμος ἀρχὴ ὅτι: «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ» τῆς ὁποίας τὸ σφαλερὸν κατεδείχθη ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων. "Id. *Bluntschli. Lehre von Mod. Staat.* I. 486 καὶ ἐφεξῆς.— *Mingetti.* Τὰ πολιτικὰ κόμματα. 238. — Σαριπόλου ἔκδ. Β'. τόμ. Α'. σελ. 204 καὶ ἐφεξῆς.—Γ. Ἀγγελλοπούλου Σύστημα διοικ. δικαίου τόμ. Α'. σ. 140 καὶ ἐφεξῆς.—Α. Στούπη, Συνταγματικὰ πλάνα Α'.

2. *Lueder.* αὐτόθι. σ. 82 καὶ ἐφεξῆς.

ἄλλην ὑποδεεστέραν ἀρχὴν, ἀλλὰ κυρίως διότι ἐν ταῖς συνταγματικαῖς πολιτεαῖς μόνος ὁ ἀνώτατος ἄρχων παρέχει ἀρκούσας ἐγγυήσεις ἀνεξαρτήτου ἀπὸ πάσης ἀλλοτρίας ἐπεμβάσεως τοῦ ἔργου τούτου τελέσεως. Ἐν τῇ αἰωνίᾳ τῶν πολιτικῶν κοιμμάτων διαπάλῃ ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς ἴσταται οὐδέτερος, ἐκ τῆς οὐδετερότητος ταύτης ἀντλῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, οὐδὲν δὲ προσδοκῶν ὄφελος ἐκ τῆς θεραπείας τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἐτέρας τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων (3). Αἱ ἀκόρεστοι τῆς φατρίας ἀπαιτήσεις δὲν δύνανται νὰ ἀνέλθωσι μέχρῃς αὐτοῦ καὶ ἢ παρ' αὐτοῦ πράγματι, οὐχὶ τύπῳ, ἀπονεμομένη χάρις οὐδέποτε θὰ καταστῇ τὸ ἄθλιον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν κομματικῶν σκοπῶν. Οὐδ' ὑπῆρξέ ποτε, πιστεύω, οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ βασιλεὺς φρονῶν ὅτι δύναται τὴν ἰδίαν δύναμιν νὰ ἐδραιώσῃ διὰ τῆς εὐνοίας τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀπολυομένων κακούργων. Μόνον ὑπουργοὶ, διακαῆ καὶ ἄμετρον αἰσθανόμενοι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἔρωτα καὶ ποθοῦντες νὰ παρατείνωσιν ἐπὶ μῆκιστον τὴν μετ' αὐτῆς συμβίωσιν δὲν ὀκνοῦσι νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν καὶ τὸ μέσον τοῦτο. Ἐνδέχεται βεβαίως καὶ ὁ βασιλεὺς ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, νὰ πλανηθῇ περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν περιστάσεων καὶ τῶν λόγων τῶν προκαλούντων τὴν ἀπονομὴν χάριτος, ἀλλ' ἢ ἐκ τοιαύτης πλάνης προερχομένη κακῆ τοῦ δικαιώματός του χρῆσις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοσοῦτον ἐπικίνδυνος καὶ τοσοῦτον ἐπιβλαβὴς τῇ κοινωνίᾳ, ἔσον ἢ ἀπὸ σκοποῦ καὶ χάριν πολιτικῆς ἐπικρατήσεως ὑπ' ἀνηθίων ὑπουργῶν γινομένη κατὰ

3. Ὁ Mohl [αὐτόθι σ. 657] οὐδὲ τὸν πρόεδρον δημοκρατίας θεωρεῖ ἀρκούντως ὑψηλὰ ἱστάμενον ἵνα ἀποφύγῃ τὰς παντός εἴδους ἐπιδράσεις.

χρησις. Ἄλλως τε πρὸς διαφώτισιν τῆς τοῦ βασιλέως κρίσεως ὑπάρχουσι μέσα πρόσφορα, ὧν δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν.

Ἄλλὰ δύναται τις νὰ μοι ἀντιτάξῃ: ἂν εἰς τὴν αὐτόβουλον τοῦ βασιλέως διαχειρίσιν ἀφεθῆ τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος, ὅποια τότε ἡ ἔννοια καὶ ἡ σημασία τῆς εὐθύνης τοῦ προσυπογράφοντος ὑπουργοῦ; Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν ἐπὶ τῇ ἐνασχῆσει ἐν γένει τῶν βασιλικῶν προνομιῶν παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς μεταξὺ τῶν δημοσιολόγων συζητήσεις, δι' ἰσχυρῶν δὲ ἀποκρούεται λόγων ἡ ὑπαρξίς ὑπουργικῆς εὐθύνης (1). Ἡ ἰδιάζουσα φύσις τῶν πράξεων τούτων, ἀνατεθειμένων εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐλευθέραν ἐνέργειαν τοῦ ἡγεμόνος, καθιστᾷ ἀπαράδεκτον τὴν ἐπὶ ταύταις εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τὴν ἐναντίαν παραδεχθῶμεν γνώμην, ἡ εὐθύνη αὕτη δέον νὰ ἦ τυπικὴ, καὶ κατὰ πλάσμα, μὴ ἰσχύουσα νὰ μεταβάλλῃ τὸν χαρακτῆρα πράξεων καθαρῶς καὶ ἀναντιρρήτως βασιλικῶν, μεταβάλλουσα αὐτὰς εἰς ὑπουργικὰς. Ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῆς προνομίας τῆς χάριτος, ἥτις ὁμοφώνως παρὰ πάντων θεωρεῖται ὡς φύσει προσήκουσα τῷ βασιλεῖ, ἡ εὐθύνη αὕτη τοῦ ὑπουργοῦ δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, οὐδὲ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν βασιλέα ἀπὸ τῆς ἠθικῆς εὐθύνης, ἣν οὗτος δέον νὰ ὑπέχη ἀπέναντι τῆς κοινῆς τοῦ ἔθνους συνειδήσεως, τῆς ὅποιας τὴν δύναμιν ἐννοοῦσιν ἄριστα καὶ γνωρίζουσι νὰ ἐκτιμῶσιν οἱ συνετοὶ βασιλεῖς.

1. *Lafferrière*. — Cours de droit public et administratif. σ. 45. Σαριπόλου Συναγματο. διχ. ἔκδ. Β'. τόμ. Α'. σ. 201 καὶ 215.

Συνφωδᾶ τούτοις φρονῶ ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν αἱ κατα-
 χρήσεις δύνανται νὰ περισταλῶσιν ἂν τὸ δικαίωμα τῆς
 χάριτος ἀποδοθῆ εἰς ὃν κατὰ νόμον ἀνήκει. Πρὸς ἀπο-
 φυγὴν δὲ πάσης πλάνης καὶ πρὸς ἀκριβῆ ὅσον ἔνεστιν
 ἐκτίμησιν τῶν στοιχείων τῶν καθιστῶντων ἐκάστοτε
 ἀναγκαίαν τὴν ἀπονομὴν τῆς χάριτος, νομίζω ὅτι δέον νὰ
 εἰσαχθῶσι καὶ παρ' ἡμῖν ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐν Σουηδία
 καὶ ἐν Κάτω Χώραις ἰσχυροῦσας διατάξεις. Ἡ μελέτη,
 τοὔτεστι, καὶ ἡ προεξεργασία τῶν τῆς χάριτος ὑπο-
 θέσεων δέον νὰ ἀνατεθῆ διὰ νόμου εἰς τὸ ἀνώτατον δι-
 καστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου, μετὰ τὴν γνωμοδότη-
 σιν τοῦ ὁποίου ν' ἀποφαίνεται ὁ βασιλεὺς.

Οὕτω μόνον δυνάμεθα νὰ προασπίσωμεν τὸ κράτος
 τῶν νόμων κατὰ τῆς ἐμμανοῦς τῶν πατριῶν ἐπιδρο-
 μῆς. Οὕτω μόνον ἀσφαλίζοντες τὴν ἴσιν πρὸς πάντας
 καὶ βεβαίαν τοῦ νόμου ἐφαρμογὴν, δυνάμεθα νὰ κατα-
 στήσωμεν ἐφικτὴν τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀκίνδυνον καὶ
 εἰρηνικὴν διαβίωσιν.

Ε΄.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μελέτης ταύτης μοὶ ὑπο-
 λείπεται νὰ ἐξετάσω ζητήματά τινα δυνάμενα ν' ἀνα-
 φυῶσι μετὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς χάριτος.

Καὶ ἐν πρώτοις, ἀφ' ἑαυτοῦ προβάλλεται τὸ ἐρώ-
 τημα: Ὁ εἰς ὃν ἀπονέμεται ἡ χάρις εἶνε ὑπόχρεως νὰ
 ἀποδεχθῆ ταύτην, ἢ δικαιούται καὶ νὰ τὴν ἀποκρούσῃ
 ἐμμένων καὶ ὑφιστάμενος τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπι-
 βληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν; Ἡ τοῦ ζητήματος τούτου
 λύσις ἀπορρέει φυσικῶς ἐκ τῶν περὶ τῆς δικαιολογικῆς

βάσεως τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος ἀνωτέρω ῥηθέντων.

Ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ, ὅτε ἡ χάρις ἐθεωρεῖτο ὡς εὐεργεσία παρεχομένη πρὸς τὸ ἄτομον καὶ ἕνεκα τοῦ ἀτόμου, οὐδαμῶς δὲ συνεδέετο πρὸς λόγους γενικούς δικαιοσύνης ἢ δημοσίου συμφέροντος, συνεπῶς παρεδέχοντο ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς χάριτος, συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα: Beneficia nemini obtruduntur. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παραδοχὴν καὶ τὴν ἐπικράτησιν ὑγιεστέρων περὶ χάριτος ἀρχῶν, καθ' ἃς αὕτη ἀπονέμεται, οὐχὶ χάριν τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεως, ἐκ λόγων γενικῶν ἐπιβαλλομένης τῇ πολιτείᾳ, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῇ τῷ ἀτόμῳ τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν θέλησιν τῆς πολιτείας καὶ νὰ ματαιώσῃ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Ὁ πολίτης δικαιούται, ἀναντιρρήτως, νὰ ἀπαιτήσῃ ἕνα δικασθῇ κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ νόμου διαγραφομένους τύπους καὶ κανόνας, καὶ νὰ μὴ ἐπιβληθῇ αὐτῷ ποινὴ μὴ ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τὴν τελεσθεῖσαν πρᾶξιν, ἀλλὰ δὲν δικαιούται καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν πολιτείαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ποινὴν, ὅταν αὕτη νομίσῃ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς ταύτης προσκρούει εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης ἢ εἰς δημοσίον τι συμφέρον.

Τὰ ἐπιχειρήματα ἅτινα εὐάριθμοὶ τινες συγγραφεῖς προβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς ἐναντίας γνώμης εἰσὶ λίαν ἀσθενῆ. Οὐδεμίαν, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει ἀξίαν ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ ἀδικήσας δὲν ἔχει μόνον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν ὀριζομένην ἐν τῷ νόμῳ

ποινήν, ἀλλὰ δύναται καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐφαρμογὴν ταύτης, ὡς ἴδιον δικαίωμα (1). Ποινὴ καὶ δικαίωμα τοῦ ἀδικήσαντος ἐπὶ ταύτης εἰσὶ δύο ἔννοιαι ἐντελῶς ἀντίθετοι καὶ λογικῶς ἀλλήλαις ἀσυμβίβαστοι, πρόδηλον δὲ εἶνε ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἔχει ὁ ἀδικήσας τοιοῦτον δικαίωμα εἰμὴ τὸ ἀρνητικὸν ἐκεῖνο νὰ μὴ ἐπιβληθῇ αὐτῷ ποινὴ βαρυτέρα τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπειλουμένης.

Δι' ὃ καὶ μείζωνος δεῖται προσοχῆς μέση τις γνώμη στηριζομένη κυρίως εἰς τὸ ἀρνητικὸν τοῦτο τοῦ ἀδικήσαντος δικαίωμα. Κατ' αὐτὴν (2) δὲν δύναται μὲν ὁ ἀδικήσας νὰ ἀρνηθῇ τὴν διὰ τὴν χάριτος ἐντελεῖ κατάργησιν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀπαγγελθείσης ποινῆς, ἀλλὰ δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν μεταβολὴν αὐτῆς εἰς ἕτερον εἶδος ποινῆν, μὴ ἀπειλουμένην ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ τελεσθεῖσαν πράξιν, διότι ἐνδέχεται αὕτη νὰ ᾖ, κατὰ τὴν κρίσιν του, βαρυτέρα τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀπαγγελθείσης. Καὶ ἡ γνώμη ὁμοίως αὕτη, στερεῖται βασιμότητος, καθ' ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει ὑπάρχει γενικόν τι μέτρον κατὰ τὸ ὁποῖον κρίνεται τὸ μέγεθος τῶν διαφόρων ποινῶν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ποινικῷ νόμῳ τίθεται κλίμαξ τις καὶ διαγράφεται ἡ διαβάθμισις αὐτῶν. Ἐν, ἐπομένως, ἐναντίον τοῦ γενικοῦ τούτου μέτρου, ὁ εἰς ὃν ἀπονέμεται ἡ χάρις κρίνῃ βαρυτέραν τὴν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ὡς ἐλαφροτέραν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν, ἢ ἰδιόρρυθμος αὕτη κρίσις του δὲν δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ.

1. Henke. αὐτόθι. Th. 1. σ. 573.

2. Mohl. αὐτόθι. σ. 660.

Ἡ ὑποχρέωσις ὁμοίως αὐτῆ τοῦ πολίτου νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν θέλησιν τῆς πολιτείας καὶ νὰ ἀποδεχθῆ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ χάριτα, οὐδαμῶς περιέχει καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα, ἐναντίον τῆς θελήσεώς του, ἐνεργήσῃ πράξεις σκοπούσας τὴν ἀπόλαυσιν τῆς χάριτος ὡς λ.χ. νὰ ἐξαιτήσῃται ταύτην δι' ἀναφορᾶς (1). Ὁ ἐξαναγκασμὸς τοῦ πολίτου πρὸς τοῦτο καὶ αὐθαίρετος ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἄσκοπος ἐντελῶς, ἀφοῦ ὁ ἀνώτατος ἄρχων δύναται καὶ ἄνευ τῶν πράξεων τούτων, αὐτοπροαιρέτως ν' ἀπονείμῃ χάριτα, καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ ἀπολαύοντος ταύτης.

Ἀλλὰ μεγίστην ἐνέχει σπουδαιότητα καὶ πρακτικὴν ἀξίαν ἡ μελέτη τῆς ἐνεργείας, ἥτοι τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χάριτος.

Ἀναμφισβήτητον εἶνε ὅτι διὰ τῆς χάριτος αἴρεται, ἐλαττοῦται ἢ μεταβάλλεται εἰς ἥττονα κατὰ βαθμὸν ἢ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀπαργεθεῖσα ποινή. Ἀλλὰ δύναται ἢ χάρις νὰ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τῶν συνεπειῶν, αἵτινες δυνάμει τοῦ νόμου παρακολουθοῦσιν ὠρισμένας τινὰς ποινὰς ἐπιφέρουσαι τῷ καταδικασθέντι τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν τινῶν δικαιωμάτων; Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μεγάλη ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἀμφισβήτησις. Καὶ οἱ μὲν, κατ' ἀρχὴν, ἀποφαίνονται ὅτι ἐν τῷ δικαίωματι τοῦ ἀναιρεῖν, ἐλαττόνειν ἢ μεταβάλλειν τὴν ποινήν, φυσικῶς περιέχεται καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ καταργεῖν καὶ τὰς παρακολουθοῦσας ὠρισμένας ποινὰς συνεπειᾶς (2). Οἱ δὲ, τοῦ-

1. Mohl. αὐτόθι. σ. 660.

2. Ἰδὲ Mohl. αὐτόθι. σ. 666.—Plochman. αὐτόθι. σ. 72 καὶ ἐφεξ.—Lueder. αὐτόθι. σ. 185 καὶ ἐφεξ.—Legraverend. Legislat. crim.

ναντίον φρονουσιν ὅτι αἱ συνέπειαι αὐται δὲν δύνανται νὰ ἐξαφανισθῶσι διὰ τῆς χάριτος, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ, τηρουμένης τῆς διαδικασίας τῆς ἀποκαταστάσεως (1).

Οἱ περιορίζοντες οὕτω τὴν ἐνέργειαν τῆς χάριτος ὡς κυριώτερον αὐτῶν ἐπιχείρημα προβάλλουσιν ὅτι αἱ ἐν τῷ νόμῳ ὀριζόμεναι ἀπώλεια ὡς παρακολουθοῦσαι τὴν εἰς ὠρισμένας ποινὰς καταδίκην, εἰσὶ συνέπειαι οὐχὶ τῆς ποινῆς ἀλλὰ τῆς καταδίκης, ταύτης δὲ μὴ ἐκλιπούσης διὰ τῆς χάριτος, οὐδ' αἱ συνέπειαι αὐτῆς δύνανται νὰ ἀρθῶσιν. Ἀλλὰ τὸ σφαλερὸν τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου εἶνε κατὰδῆλον. Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλόμεναι τῷ εἰς ὠρισμένας ποινὰς καταδικασθέντι στερήσεις διαφορῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ ποιναὶ κατὰ τῆς τιμῆς. Περὶ τούτου πάντες οἱ ποινολόγοι εἰσὶ σύμφωνοι (2). Κατὰ τοῦτο δὲ μόνον διαφέρουσι τῶν λοιπῶν ποινῶν ὅτι δὲν εἶνε αὐτοτελεῖς καὶ αὐθύπαρκτοι, ἀλλὰ παρεπόμεναι ἄλλων, ἀναποσπαστως συνδεδεμένοι μετ' αὐτῶν καὶ παρακολουθοῦσαι ἀναγκαίως ταύτας. Ἀναμφισβητήτου δὲ ὄντος ὅτι αἱ συνέπειαι αὐται εἰσὶ ποιναὶ, ἢ ἀκριβέστερον παρακολουθηήματα, οὕτως εἰπεῖν, τῶν κυρίων

t. 2. p. 769.—*Toullier*. t. 1. p. 769.—*Duranton*. t. 1. p. 240.—*Merlin*. Rép. mort civile. grâce.

1. *F. Hélie*. Instr. crim. VIII. N° 4097.—*Dalloz*. grâce. 51.—*Arnold*. αὐτόθ. σ. 5.—*Carnot*. Instr. crim. III. σ. 591. κλπ.

2. Ἴδε λ. γ. *Berner*. αὐτόθ. σελ. 224, 225 καὶ ἐφεξ.—*Feuerbach*. αὐτόθ. § 152.—*Chauveau et Hélie*. Theorie du code Penal. t. I. ch. V. σ. 80.—*K. N. Κωστῆ*. Ἐρμηνεῖα τοῦ ποιν. νόμου, σ. 62 καὶ ἐφεξῆς κλπ.

ποινῶν, τίνος λόγου ἕνεκα δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τῷ Βασιλεῖ τὸ δικαίωμα νὰ ἄρῃ, ἐλαττώσῃ, ἢ μεταβάλλῃ ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον καὶ ταύτας, ὡς οὗτος ἔχει δικαίωμα νὰ πράξῃ ἐπὶ πάσης ἄλλης ποινῆς ;

Οἱ παρ' ἡμῖν ἀσχοληθέντες εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, πάντες, πλὴν ἑνός, ἀποφαίνονται ὅτι ἡ χάρις δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν παρεπομένων τούτων ποινῶν, ἀντλοῦντες καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας λόγους πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ἐπιχειρήματος (1). Τὸ ἄρθρ. 39 τοῦ Συντάγματος, λέγουσι, χορηγεῖ τῷ Βασιλεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ χαρίζειν, μεταβάλλειν, ἢ ἐλαττώνειν τὰς καταγνωθείσας ποινὰς, ποῖαι δὲ εἰσὶν αὗται ὁρίζει τὸ ἄρθρ. 4 Ποιν. νόμου. Ὁ λόγος ὅμως οὗτος ἀποδεικνύεται ἐντελῶς ἀβάσιμος διὰ τῆς ἀπλουστάτης παρατηρήσεως ὅτι ἐν ἄρθρῳ 4 τοῦ ποινικοῦ νόμου δὲν ἀπαριθμοῦνται ὡς ποινὰ καὶ αἱ περὶ ὧν πρόκειται συνέπειαι, διότι αὗται μὴ οὔσαι αὐτοτελεῖς καὶ κύβηταρκτοι περιλαμβάνονται ἐν ταῖς ἐκεῖ ἀπαριθμουμέναις ὡς μέρος αὐτῶν ἀναπόσπαστον. Ὁ ποινικὸς ἡμῶν νόμος ἐν ἄρθρ. 4 ὁρίζει γενικῶς τὰ διάφορα εἶδη τῶν ποινῶν, προβαίνων δὲ κατόπιν εἰς τὴν εἰδικὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστης τῶν ποινῶν τούτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν, διατάσσει ἐν τοῖς ἄρθρ. 21, 22, 23, 24, 25, 33, 34, ὅτι ὀρισμέναις ποινὰς ἐκ τῶν ἐν ἄρθρ. 4 ἀναφερομένων παρα-

1. Ἴδε κυρίως Κ. Κωστή Ἐγγερ. ποιν. δικονομ. ἐκδ. Β'. σ. 689 ὑποσημ. 4.—καὶ Π. Καλλιγᾶ. Σύστ. Ῥωμ. Δικ. Τομ. Α. σ. 251 § 143.—Π. Παπαρρηγοπούλου. Γεν. ἀρχαὶ ἀστ. δικ. § 137.—Σαριπόλου. Ποιν. νομοθ. § 202.—Μόνον ὁ Κωνσταντόπουλος (Ποιν. Δικον. Β'. § 1561) ἐκφράζει ἀντίθετον γνώμην, συμφώνως καὶ τῇ νόμολογίᾳ τοῦ Α. Π. Ἰδ. ἀπ. 50 (1863), 117 (1857), 112 (1862).

κολουθοῦσι διάφοροι ἐκπτώσεις καὶ στερήσεις δικαιωμάτων, ἃς ὀρίζει. Πρὸς ἀκριβῆ, ἐπομένως, γινώσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου τεθειμένων ποινῶν, δέον τὸ ἄρθρ. 4 νὰ ληφθῆ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἄρθρα, ἐν οἷς καὶ αἱ παρεπόμεναι ποιναὶ, περὶ ὧν πρόκειται, ἀπαριθμοῦνται. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄρθρων τούτων ἀντλοῦσιν ἕτερον λόγον, διότι ταῦτα ὁμιλοῦσι περὶ συνεπειῶν τῆς εἰς ὠρισμένην ποινὴν καταδίκης καὶ οὐχὶ περὶ συνεπειῶν ὠρισμένης ποιῆς. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω ὁποῖα ὑφίσταται διαφορὰ ἐννοίας μεταξὺ τῶν ἐκφράσεων συνέπεια τῆς καταδίκης εἰς ὠρισμένην ποινὴν καὶ συνέπεια ὠρισμένης ποιῆς. Ἄρου διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὠρισμένη ποινὴ δέον ἀναποφεύκτως νὰ προηγηθῆ καταδίκη ἀπαγγέλλουσα ταύτην ἢ χρῆσις τῆς μίας ἢ τῆς ἄλλης τῶν δύο τούτων ἐκφράσεων οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος. Βεβαίως δὲ ὁ νομοθέτης ἐποίησατο χρῆσιν τῆς ἐκφράσεως «κατὰ συνέπειαν τῆς καταδίκης» ἵνα δείξῃ ὅτι ἡ στέρησις τῶν ἀπαριθμουμένων δικαιωμάτων ἐπέρχεται αὐτοδικαίως χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ῥητῆς, ἐν τῇ ἀποφάσει, διατάξεως (1). Ἄλλως τε, κατωτέρω ὁ νόμος περὶ τῶν αὐτῶν συνεπειῶν ὁμιλῶν ὀνομάζει ταύτας συνεπείας τῆς ποιῆς (2). Ὡς τρίτος λόγος προβάλλεται τὸ ἄρθρ. 564 § 2 τῆς ποιν. Δικονομίας, καθ' ὃ μόνον διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως παύουν ὅλα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ποιῆς. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βλοῦ ἄρθρου ἐξάγεται ὅτι ἡ λέξις μόνον ἐτέθη πρὸς πλειοτέραν ἔμφασιν τῆς ἐννοίας ὅτι διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς

1. Ἴδε περὶ τούτου Κ. Κωστῆ. Ἑρμην. ποιν. νόμου. σ, 72.

2. Ἴδε λ. χ. ἄρθρ. 23.

ποινης δὲν παύουσιν αἱ συνέπειαι αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως, οὐδαμῶς δὲ ἡ λέξις αὕτη δύναται νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν διὰ χάριτος ἄρσιν τῶν ποινῶν, καθ' ὅσον περὶ αὐτῆς δὲν πρόκειται ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ. Ἄλλως τε, τὸ ἄρθρον τοῦτο καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι περιέχει οἷαν διατείνονται ἔννοιαν, δὲν δύναται νὰ ὑπερ-σχύσῃ τοῦ ἄρθρ. 39 τοῦ Συντάγματος ὅπερ παρέχει τῷ Βασιλεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ χαρίζειν, ἐλαττόνειν, ἢ μεταβάλλειν πᾶσαν ποινήν, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ οὕτω καλούμενα ἀποτελέσματα τῆς ποινης δὲν εἶναι ποιναί, ὅπερ ὡς ἀνωτέρω ἐξέθηκα, ἀποδεικνύεται ἐντελῶς ἐσφαλμένον.

Συνφθὰ τούτοις, μὲν ὅλον ὃν τρέφω σεβασμὸν πρὸς τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν γνώμην ταύτην, δὲν εὐφίσκω λόγους πείθοντάς ἐπαρκῶς ὅτι εἰς τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος δὲν ὑπάγονται καὶ αἱ ἐν ἄρθρ. 21, 22 κλπ. Π. ν. ἀπαριθμούμεναι συνέπειαι ὠρισμένων ποι-νῶν, ἅς οἱ ποινικολόγοι ὁμοφώνως παρεπομένας ποι-νάς (peines accessoires, nebenstrafen) χαρακτη-ρίζουσι.

Διαφέρει τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἄρσις τῶν τοιούτων πα-ρεπομένων ποινῶν δέον νὰ ἐκφράζηται ῥητῶς ἐν τῷ τῆς χάριτος Β. Διατάγματι, ἢ δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ σιωπηρῶς. Περὶ τούτου δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ παρ' ἡμῖν ἀμφισβήτησις διότι κατὰ τὸ ἄρθρ. 548 § 2. Ποιν. Δικονομίας διὰ τῆς χάριτος ἀναιρεῖται ἐντελῶς ἡ ποινή καθ' ὅσον τοῦτο ἀπηγγέλθη διὰ τοῦ περὶ χάριτος διατάγματος· ἐπομένως ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ δια-τάγματος τούτου θέλει, ἐκάστοτε, κριθῆ ἡ ἔκ-τασις τῆς χάριτος, καὶ αὕτη δὲ ἡ ἄρσις ὀλοκλήρου τῆς

κυρίας ποινῆς, δὲν συνεπιφέρει τὴν ἄρσιν καὶ τῶν παρεπομένων αὐτῇ ποινῶν, ἂν τοῦτο ῥητῶς δὲν διατάσσεται.

Σημειωτέον, ἐπὶ τέλει, ὅτι οὐδεμίαν ἢ χάρις δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πρὸς ἀποζημίωσιν δικαιωμάτων τῶν τρίτων, τῶν ἐκ τοῦ ἀδικήματος πηγάζοντων, διότι ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι ποινὴν, οὐδ' ἔχει ἐξουσίαν τινὰ διαχειρίσεως αὐτῶν ἢ πολιτεία. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῆς πληρωμῆς τῶν ἔνεκα τῆς δίκης δαπανῶν, δύναται διὰ τῆς χάριτος νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ καταδικασθεὶς, διότι καὶ αὗται δὲν φέρουσι τὸν χαρακτῆρα ποινῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣ. ΑΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΙΓΓΛΕΣΗ

(Ὅφ. Ἐργοῦ Πάροδο, Διπλῆς, Κατακλιμα Τροφίη.)

1888

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000055

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

A11947

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Εδρίσκειται ἐν τῷ Βιβλιοπωλείῳ Καρόλου Μπέκ